

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olomouc 2021

Tereza Kratochvílová

Ústav pedagogiky a sociálních studií

**Motivace k záškoláctví jako součást procesu utváření skupinové
identity žáka SŠ**

**Motivation for truancy as part of the process of forming a
group identity of a secondary school pupil**

Zpracovala: Tereza Kratochvílová

Studijní obor: Vychovatelství

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

Olomouc 2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny prameny jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci

.....

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce, za jeho čas a spolupráci.

V Olomouci

.....

Podpis

Anotace

Jméno a příjmení	Tereza Kratochvílová
Katedra	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce	Mgr. Pavel Neumeister Ph.D.
Rok obhajoby	2021

Název práce	Motivace k záškoláctví jako součást procesu utváření skupinové identity žáka SŠ
Název práce v angličtině	Motivation for truancy as part of the process of forming a group identity of a secondary school pupil
Anotace práce	V bakalářské práci se zabývám tématem motivace záškoláctví, jako součást procesu utváření skupinové identity žáka střední školy. V teoretické části jsem popsala charakteristiku středního stupně vzdělání, základní rysy a znaky záškoláctví, věnovala jsem se i popisu vývojového období adolescence a stručně jsem charakterizovala sociální výzkum. V praktické části vyhodnocuji dotazníkové šetření na téma záškoláctví, které bylo provedeno na Střední průmyslové škole ve Zlíně.
Klíčová slova	záškoláctví, skupinová identita, adolescent, střední vzdělání
Anotace v angličtině	In my bachelor's thesis I deal with the topic of motivation of truancy, as part of the process of forming a group identity of a high school student. In the theoretical part, I described the characteristics of the secondary education, the basic features and features of truancy, I also described the developmental period of adolescence and briefly characterized social research. In the practical part, I evaluate a questionnaire survey on the topic of truancy, which was conducted at the Secondary Industrial School in Zlín.
Klíčová slova v angličtině	truancy, group identity, adolescent, secondary education
Přílohy vázané v práci	Příloha 1: Dotazník
Rozsah práce	70s. 76 532 (včetně mezer)
Jazyk práce	český

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíle.....	9
3	Teoretická část	10
3.1	Střední vzdělání.....	10
3.1.1	Stupně středního vzdělání.....	10
3.1.2	Řešení záškoláctví ve školním řádu.....	11
3.1.3	Třída jako malá sociální skupina	12
3.2	Charakteristika adolescence	15
3.2.1	Formování identity.....	15
3.2.2	Vývojové kroky v období adolescence.....	16
3.2.3	Rizikové chování	16
3.3	Záškoláctví	18
3.3.1	Kategorie záškoláctví.....	19
3.3.2	Příčiny záškoláctví	20
3.3.2.1	Vnější příčiny	20
3.3.2.2	Vnitřní příčiny	21
3.3.3	Vliv vrstevnické skupiny na záškoláctví	22
3.3.4	Prevence záškoláctví.....	23
3.3.4.1	Prevence záškoláctví ve školství	24
3.3.4.2	Prevence záškoláctví v rodině	25
3.3.4.3	Volný čas jako prevence.....	25
3.3.5	Řešení záškoláctví.....	26
3.3.5.1	Legislativy k řešení záškoláctví.....	28
3.4	Empirický výzkum	29
4	Empirická část.....	30

4.1	Záměr průzkumu	30
4.2	Metodika průzkumu	30
4.3	Pilotní průzkum, předvýzkum a terénní průzkumu	30
4.4	Základní výzkumné otázky	30
4.5	Analýza dat.....	31
4.5.1	Tabulky četností a grafické vyhodnocení	32
4.5.2	Test dobré shody chí-kvadrát.....	60
5	Shrnutí výsledků	64
6	Závěr	65
7	Literatura:.....	66
8	Seznam tabulek	68
9	Seznam grafů	69
10	Seznam příloh	70

1 Úvod

S tématem záškoláctví se setkáváme dnes a denně. Je to téma, které se probírá na většině pedagogických porad. Prioritní hlediskem při řešení otázky záškoláctví je důležité rozpoznat a správně posoudit důvody, které vedou žáky k záškoláctví. Školy mají vypracován školní řád, ve kterém jsou stanoveny přesná pravidla, kterými je nutné se řídit pro stanovení kázeňského postihu pro žáky, u kterých se prokáží neomluveného hodiny z důvodu záškoláctví. Je nezbytně nutné rozlišit, zda žáci chodí za školu z důvodu nezájmu o učení a získaný volný čas věnují poplakování se po ulicích s podobně smýšlejícími jedinci, či dokonce v tomto čase páchají jinou trestnou činností nebo zda se jedná o jedince, kteří záškoláctvím řeší strach z šikany ze strany spolužáků či jiný druh strachu, který sami nedokáží řešit jiným způsobem. Správné posouzení důvodů vedoucích k záškoláctví je prací výchovných poradců a školních psychologů, jejichž práce je již využívána na mnohých školách. Přestože záškoláctví je v současné době častým jevem vyskytujícím se na středních školách, stává se často, že bývá tento problém zlehčován, přehlížen a dokonce i kryt, a to hlavně ze strany rodičů. Abych lépe pochopila a poznala tuto problematiku, vybrala jsem si ji jako téma své bakalářské práce. Čím více informací o těchto otázkách získám, tím lépe budu moci v budoucím povolání pomoci dětem, které se z jakýchkoliv důvodů rozhodnou chodit za školu.

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části a to část praktickou a empirickou.

V teoretické části se budu zabývat typy středního vzdělání a také tím jak střední školy řeší záškoláctví v rámci svých školních řádů. Popíšu zde charakteristiku třídy, co by základní sociální jednotku školy. Dále se budu zabývat stručnou charakteristikou adolescentů rozvojem jejich identity a také rizikovým chováním, které je v tomto období velmi časté. V předposlední a také nejrozsáhlejší kapitole se věnuji záškoláctví. Popisuji zde kategorie, příčiny, prevenci a také řešení tohoto rizikového chování. Poslední kapitolu jsem věnovala teoretickému popisu mého empirického výzkumu.

V empirické části se budu věnovat zjišťování, co motivuje žáky k záškoláctví, jaké mají představy o záškoláctví, jaký vliv mají na záškoláctví sociální skupiny, jaké jsou jejich postoje k záškoláctví a jakou příležitost mají k záškoláctví. Tyto informace budu zjišťovat pomocí dotazníkového šetření na střední škole.

2 Cíle

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit motivaci žáků k záškoláctví jako součást procesu utváření skupinové identity žáka SŠ.

Tento cíl bude zjišťován pomocí čtyř dílčích cílů. První dílčí cíl se bude zabývat motivací žáků k záškoláctví. Druhý bude zkoumat, jaké mají žáci, představy o záškoláctví. Budu se žáků ptát co si myslí, že záškoláci za školou dělají a naopak co by za školu dělali oni. Třetím dílčím cílem budu zjišťovat postoje žáků k záškoláctví, to jak žáci hodnotí záškoláky. Posledním dílčím cílem je zjistit jakou příležitost mají žáci k záškoláctví. Jak řeší záškoláctví rodina a škola. Co jim záškoláctví ulehčuje a co naopak stěžuje.

3 Teoretická část

3.1 Střední vzdělání

Střední vzdělání rozvíjí vědomosti, dovednosti a kompetence získané ze základního vzdělání. Díky střednímu vzdělání je žák připraven na budoucí studium na vysoké škole či střední odborné škole. Pokud žák nechce přejít na vysokou školu, dává mu střední vzdělání přípravu na budoucí výkon povolání. Střední vzdělání má buď všeobecný, nebo odborný charakter. Toto vzdělávání je ukončeno maturitní zkouškou, výučním listem nebo závěrečnou zkouškou. Toto vzdělání se uskutečňuje na gymnáziích, středních odborných školách, středních průmyslových školách, středních odborných učilištích a na konzervatořích.

Střední vzdělání poskytuje studentům kompetence potřebné pro výkon jejich povolání, základ pro studium na vysoké škole, ale také rozvíjí jejich všeobecné dovednosti a vědomosti potřebné pro jejich soukromý, občanský a pracovní život. (Národní ústav pro vzdělání)

3.1.1 Stupně středního vzdělání

Střední vzdělání. Toto vzdělání získá žák úspěšným zakončením středního vzdělání o délce 1 roku nebo dvou let denní formy vzdělání. Po ukončení tohoto studia nezíská žák ani maturitní osvědčení ani výuční list. Toto vzdělání se může získat:

- na dvouletém oboru, který je určen pro žáky bez studijních předpokladů a je ukončeno závěrečnou zkouškou a výstupem je závěrečné vysvědčení. Příkladem tohoto studia je obor Pečovatelská služba.

- toto vzdělání se může, také získat na praktických školách. Tyto školy jsou určeny pro žáky s těžkými vzdělávacími poruchami. Po ukončení tohoto studia dostanou studenti závěrečné vysvědčení a jsou připraveni na jednoduché práce ve výrobě nebo ve službách.

Střední vzdělání s výučním listem. Tohoto vzdělání dosáhnou studenti, kteří úspěšně dokončili vzdělání v délce 2 nebo 3 let vzdělávacího programu, který je ukončen zkouškou a získáním výučního listu. Pokud, se jedná o studium tříleté, jsou studenti vzdělávání na odborných učilištích. Po ukončení studia a získání výučního listu mohou pokračovat na nástavbové studium a získat i maturitní vysvědčení. Vzdělání dvouleté má nižší vzdělávací

nároky a je určeno pro žáky s těžšími poruchami učení nebo pro žáky, kteří povinnost školní docházku ukončí dříve než v 9. ročníku základní školy.

Střední vzdělání s maturitou. Studenti získají maturitní vysvědčení po ukončení středního vzdělávání. Vzdělání je zakončeno maturitní zkouškou. Maturitní vysvědčení získá student po 4 letém studiu na střední odborné nebo průmyslové škole. Po ukončení je připraven na výkon povolání. Může ho také získat dvouletým nástavbovým studiem po získání výučního listu. Studium, které připravuje žáky hlavně na studium na vysokých školách je realizováno na gymnáziích. Toto studium může mít různou délku 4leté, 6leté a nebo až 8leté. (Národní ústav pro vzdělání)

Každá střední škola tvoří svůj školní vzdělávací programy v souladu s Rámcovým Vzdělávacím Programem. Také má sepsán svůj Školní řád, kde jsou popsány práva a povinnosti studentů a pedagogických pracovníků. Tento školní řád vychází ze školského zákona.

3.1.2 Řešení záškoláctví ve školním řádu

Omlouvání žáků můžeme rozdělit do dvou základních skupin a to podle toho zda se jedná o žáky zletilé či nezletilé. U nezletilých žáků zodpovídá za docházku zákonný zástupce. On musí dokládat písemně důvody o nepřítomnosti žáka. Pokud žák bydlí na domovu dětí a mládeže, pak jeho absenci omlouvá vychovatel. U zletilých žáků si žák může psát omluvenky sám, ale jeho absence nesmí překročit možný procentuální limit v konkrétních předmětech. Tento limit platí samozřejmě i pro nezletilé žáky. Aby důvodnost nepřítomnosti žáka mohla být náležitě posouzena, musí být nepřítomnost žáka omluvena řádně, zejména uvedením konkrétního důvodu. Pokud žák o své absenci bude vědět dopředu je jeho povinností to nahlásit předem. Neomluvené absence předem, je žák povinen okamžitě omluvit po návratu do školy, předložením písemné omluvy od rodičů (zákonných zástupců), vystaveným úředním potvrzením, popř. lékařským potvrzením. Zletilí žáci omlouvají takovou nepřítomnost zásadně osobně a to písemnou formou. Pokud má žák 10 neomluvených hodin nebo zvýšený počet omluvených nepřítomností, nad 100 hodin v teoretické nebo praktické výuce za jedno pololetí, informuje třídní učitel výchovného poradce a ten tuto situaci řeší. Řeší se to pohovorem s žákem, a pokud je žák nezletilý i s jeho zákonným zástupcem. Jsou seznámeni s postihem, který by hrozil, pokud

by se absence navyšovali. Z pohovoru je sepsán protokol a podepsán oběma stranami. (Střední průmyslová škola Otrokovice – Školní řád)

Pokud počet neomluvených absencí přesáhne 10 hodin, svolává ředitel školy školní výchovnou komisi. Účast na této komisi závisí na závažnosti a charakteru nepřítomnosti žáka. Může se jí účastnit zákonný zástupce, zletilý žák, třídní učitel, učitel odborného výcviku, výchovný poradce a nebo také i zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ze schůze se sepíše zápis, který je podepsán oběma stranami.

Pokud neomluvená absence žáka překová více než 25 hodin, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V případě opakovaného záškoláctví a to i přesto, že byl zákonný zástupce vyrozuměn, se posílá hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR. Zde bude případ řešen jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže.

V tomto období (koronavirová krize) se absence žáku hodnotí jinak. Školní řád ji řeší takto: absence při distanční výuce je nutné posuzovat podle zapojení do vzdělávání a výstupů, ale ne podle doby vzdělávacích aktivit. Žák se posuzuje podle vypracovaných a odevzdaných úkolů, a zda se toto děje v daném termínu. (Střední průmyslová škola polytechnická Zlín– Školní řád)

Školní řády jsou žákům k dispozici v každé třídě. Pokud nejsou volně přístupné, určitě je žákům poskytne jejich třídní učitel.

3.1.3 Třída jako malá sociální skupina

Pro žáka je, po rodině, třída nejvýznamnější sociální prostředí, protože rozšiřuje sociální život dítěte o společenskou rovinu. Školní třída rozšiřuje společenský život žáka a pomáhá mu zaujmout odpovídající místo ve společnosti. Ve školní třídě dochází k sociálnímu rozvoji osobnosti a to prostřednictvím učení. V následující kapitole budu popisovat základní pojmy týkající se malé sociální skupiny. (Řeháč, J. 1998, s. 209)

Malé skupiny tvoří osoby, které se navzájem znají. Lidé v ní navzájem komunikují a většinou je spojuje stejný cíl. Školní třída patří mezi formální skupiny, jsou integrovány formálně, na základě určitých formálních znaků (žáci na základě stejného věku). (Nákonečný, M. 2009, s386)

Funkce skupiny je velmi důležitá, protože člověk vyhledává celý život skupiny a do kterých se snaží začlenit. Nejdůležitější funkcí malých sociálních skupin je umožnění uspokojování sociálních potřeb člověka a členství v ní. Pokud chce člověk obstát ve skupině, musí se přizpůsobit standardům skupiny. Skupina pomáhá jedinci utvářet jeho pojetí sociální reality a sociálních rolí a také mu umožňuje s dodržováním určitých norem a standardů. Čím více jsou tyto potřeby uspokojovány, tím více je pro jedince skupina přitažlivá. (Nakonečný, M. 2009, s387)

V rámci malých sociálních skupin se také hovoří o **skupinových normách**, které slouží ke kontrole chování členů skupiny. Jejich chování by mělo být takové, aby bylo v souladu se skupinovými cíli. Pokud se člen skupiny chová konformně, je hodnocen pozitivně a pokud nonkonformně může být různě trestán (posměšky, fyzické napadnutí). (Nakonečný, M. 2009, s390)

Dalším pojmem spojeným s malou sociální skupinou a skupinovými normami je **pozice, role, status**. Pojmem pozice označujeme místo, které zaujímá daný člen skupiny. Na pozici jsou kladeny určité požadavky, které by měl člověk plnit podle očekávání lidí ve skupině. V realizaci role se intenzivně projevují individuální osobnostní rozdíly jejího nositele. S pozicí a rolí je spojen status ten vyžaduje kulturně specifické charakteristiky jedince.

Struktura malé skupiny se začne tvořit, při scházení jedinců, kteří mají stejný cíl nebo dělají stejnou činnost. Mezi těmito jedinci začínou vznikat vzájemné zvyklosti a vztahy. A to například vztahy sympatií, antipatií, lhostejnosti, někteří budou více oblíbeni než ostatní. Vedle skupin s formální strukturou (učitel – žák) se často objevují skupiny s neformální strukturou. Každý člen skupiny začne zaujímat určitou pozici (hvězda, outsider, zavržený, izolát). (Nakonečný, M. 2009, s393)

Dalším pojmem související s malou skupinou je **konformismus** (přizpůsobivost). Lidé ve skupině se podřizují cílům skupiny. Přizpůsobivost může na lidi mít i negativní vliv, týká se to hlavně těch osob, které mají o sobě špatné mínění a nízké sebevědomí. Mohou přebírat skupinové chování, které se může rozcházet s normami společnosti. Síla vlivu skupiny na jedince závisí na mnoha faktorech. Na struktuře a vlastnostech skupiny, na osobnostních rysech jedince. Tlak skupiny je tím větší, čím více je soudržná. Pokud jedinec není v souladu s normami skupiny, je na něj vytvářen větší tlak než na ideálního

člena. Tento tlak postupně upadá. Jedinec často podléhá tlaku skupiny, i když ví, že názor skupiny je nesprávný. Skupinovému tlaku se podléhá více, pokud si jedinec není od začátku jistý svým názorem. (Nakonečny, M. 2009, s394)

V malé skupině se také hodnotí **výkon skupiny**, ten je závislý na soudržnosti členů. Čím více členů je zvnitřněno s normami a cíli skupiny tím je skupina silnější a výkonnější. Výkon skupiny mohou narušit konflikty mezi členy. Ke konfliktům dochází tehdy, když skupina nedosahuje svých cílů, ale jedinec ano. A naopak když jedinec blokuje dosažení skupinových cílů.

Ve skupině je také důležitá **komunikace**. Probíhá jak verbální tak nonverbální. Komunikace je velmi důležitá pro plnění cílů skupiny a předávání informací. Při komunikaci mohou vznikat nežádoucí komunikační bariéry, které mohou být způsobeny špatnou organizací komunikace, nedostatkem motivace jedinců pro komunikaci, špatným porozuměním informací. (Nakonečny, M. 2009, s406)

Tato všeobecná charakteristika školních tříd, jako sociálních malých skupin se liší podle stupně tříd. Ve své práci se zaměřuji na středoškolskou mládež, proto se v následující kapitole budu zabývat touto věkovou kategorií. Popíšu charakteristiku adolescence a její vývojové kroky.

3.2 Charakteristika adolescence

V tomto období dochází k přeměně z dítěte na dospělého osobu. Z důvodu tohoto přerodu dochází k velkému počtu změn. Jako jsou zrychlení tělesného růstu, biologické zrání, schopnosti reprodukce, psychické změny, nové sociální zařazení. Dochází k rozšíření mezilidských vztahů, které se formulují ve škole, ve volném čase, v práci. Tyto vztahy ovlivňují masmédiá, společenské zařazení, kultura nebo třeba struktura přechodu do dospělosti v konkrétní zemi. Ukončení adolescence je dosažení dospělosti, která se vyznačuje: regulací vlastního chování, vztah k sobě samému je ovlivňován okolními názory vrstevníků a autorit, osamostatnění se od rodičů, finanční nezávislost. (Sobotková, Nielsen, V. 2014, s. 26).

Vývoj se nejvíce projevuje ve třech oblastech, vývoj mozku (biologický vývoj), kognitivní vývoj (psychický vývoj), formování identity, nové zařazení jedince (sociální vývoj). (Sobotková, Nielsen, V. 2014, s. 28).

Dále se budu zabývat jen formováním identity.

3.2.1 Formování identity

Jednou z nejdůležitějších věcí v období adolescence, z hlediska vývojového, je získání identity. Identita se formuje během procesu sebepoznání po celý náš život. Identita je pro nás důležitá, protože nám umožňuje zodpovědně čelit světu. K formování identity je důležitý prostor a příležitosti k začleňování se do světa dospělých. Pokud toto není adolescentovi umožněno, je tu riziko vzniku nežádoucího formování identity. Důležitou skupinou pro hledání identity jsou subkultury mládeže. Jejich hlavním charakterem je ztotožnění se s určitým znakem například s hudebním stylem, stylem oblékání. Macek uvádí konkrétní aspekty identity:

- člověk si uvědomuje svoji jedinečnost, odlišnosti od druhých
- uvědomuje si to, že někam patří
- přijímá odpovědnost za vlastní jednání

Z hlediska současné vývojové psychologie se na identitu pohlíží jako na vývoj, který začíná v období adolescence a je přítomen u všech vývojových stádií a končí až se smrtí. (Sobotková, Nielsen, V. 2014, s. 31,32).

3.2.2 Vývojové kroky v období adolescence

Jak jsem již řekla v předchozí kapitole, mezi základní vývojové úkoly řadíme vytvoření vlastní identity a přijetí zodpovědnosti za své jednání. Vývojové úkoly adolescentů se liší podle toho, v jaké společnosti vyrůstají, a také se řídí hodnotami, které daná společnost považuje za důležité.

Mezi další vývojové úkoly adolescentů řadíme:

- získat nové vztahy s vrstevníky jak stejného tak i odlišného pohlaví
- dosáhnou mužské nebo ženské sociální role
- být ochoten přijmout manželství a rodinný život
- přijmout svou tělesnou schránku za vlastní
- docílit emoční samostatnosti
- být ekonomicky nezávislí na dospělých
- dokáže si osvojit jisté hodnoty společnosti
- je zodpovědný za své chování

Tyto normy mohou být plněny pomocí zdravého přizpůsobivého chování, ale i prostřednictvím rizikového chování, které na rozvoj adolescentů působí negativně. (Sobotková, Nielsen, V. 2014, s. 33).

3.2.3 Rizikové chování

Člověk v období adolescence není posuzován ani jako dítě ani jako dospělí. Toto nezařazení jedinců může vést k tomu, že dospívající sami nevědí, jak se mají cítit a společnost jim s tímto problémem moc nepomáhá. Proto se často stává, že chování adolescentů může být rizikové. Toto chování vede k hledání sebe sama a dosažení identity. (Sobotková, Nielsen, V. 2014, s. 34).

Až 50% adolescentů se během svého dospívání zapojí do nějakého rizikového chování. (Dryfoos, 1990; Smart a kol., 2004). Toto chování je typické pro dospívající a u většiny případů se chování, které má rizikový charakter, samo odezní. Pokud toto chování i nadále přetrvává, je potřeba tento problém řešit. (Sobotková, Nielsen, V. 2014, s. 39).

Rizikové chování je pojmem zahrnující kompletní kategorii chování, kterým se zaobírají jak sociální tak i medicínské obory. Pod pojmem rizikové chování si představíme takové

chování, které přímo nebo nepřímo způsobuje psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí. (Miovský, M. 2015, s51)

Mezi rizikové chování můžeme zařadit:

- Lhaní
- Agresivita
- Šikana, kyberšikana
- Záškoláctví
- Kriminální chování
- Závislost (drogy, alkohol, PC, gambling)
- Rizikové sexuální chování
- Nezdravé stravovací návyky (Sobotková, Nielsen, V. 2014, s40,41).

Jedním z častých projevů rizikového chování v období dospívání je záškoláctví. Vzhledem k tématu mé bakalářské práce, se v následující kapitole budu tomuto problému věnovat podrobněji.

3.3 Záškoláctví

Záškoláctví můžeme brát jako typické rizikové chování pro adolescenty, které většinou nemusí být závažné, ale může vést k ovlivnění celého jejich života. Může zapříčinit jejich zhoršení prospěchu ve škole či jejich vyloučení ze školy a s tím související horší uplatnění na trhu práce. V nejhorších případech se u jedince může objevit i kriminální činnost. Záškoláctví není problémem jen žáků, ale i celého vzdělávacího systému. Pokud žáci chodí za školu z důvodu toho, že jsou přesvědčeni o tom, že jim školní vzdělání nic nedává, je potřeba aby se tento problém řešil výše než na úrovni školy. Proto je velmi důležité rozlišovat důvody, z jakých jdou žáci za školu. (Ch. Kyriacou, 2005, s43)

Pokud žák do školy nechodí, hovoříme o absenci žáka ve výuce, a setkáváme se dvěma pojmy, omluvená nepřítomnost a neomluvená nepřítomnost.

Omluvená nepřítomnost je taková nepřítomnost, kterou povolil učitel nebo jiný zástupce školy. Mezi takové nepřítomnost můžeme řadit například nemoc nebo návštěvu lékaře. Žáci mohou své nepřítomnosti dokládat i různými potvrzeními.

Za neomluvenou nepřítomnost považujeme takovou, kterou učitel, či jiný zástupce školy, neomluvil. Řadíme sem nevysvětlené absence, které žák nijak nezdůvodnil ani neodevzdal žádné řádné potvrzení zdůvodňující nepřítomnost. Školy mají k dispozici kategorie, do kterých jsou zařazeny typy pro omluvené a neomluvené hodiny. (Ch. Kyriacou, 2005, s44)

Pojem záškolák odpovídá žáku, který se nedostaví do výuky nebo nelegálně opustí budovu školy v době výuky. Není možné všechny záškoláky členit do jedné kategorie. Někteří chodí za školu z malicherných důvodů (nechce se jim učit, nechce se jim vstávat). Jsou však i takoví, kteří chodí za školu ze strachu ze školy, učitelů či spolužáků. Strach může mít různé příčiny, nesplnění domácího úkolu, nepřipravenost na písemku nebo strach pramenící ze špatného vztahu k některému z pedagogů či ke spolužákům. Proto je třeba se na všechny žáky, kteří chodí za školu nahlížet individuálně. Ne každé záškoláctví je nelegální činností, ale může to být i úkryt před hrozbou. Záškoláctví tedy můžeme rozdělit do různých kategorií. (Ch. Kyriacou, 2005, s45)

3.3.1 Kategorie záškoláctví

Rozdělení záškoláctví je velmi rozmanité. Zde budou popsány typy záškoláctví podle Kyriacova.

Kategorie záškoláctví podle Ch. Kyriavou

Tato kniha uvádí pět hlavních kategorií, které rozdělují záškoláctví.

První kategorií je pravé záškoláctví. O tomto typu záškoláctví hovoříme, když žák do školy nechodí, ale rodiče si myslí, že školu navštěvuje.

Další kategorií je záškoláctví s vědomím rodičů. Žákova nepřítomnost ve škole nemá žádný důvod a rodiče o tomto jevu vědí. Rodiče žákovu absenci kryjí a píší mu omluvenky (žák se staral o někoho nemocného v domácnosti, pomáhal v práci). Pokud se jedná o jednorázovou absenci, není za potřebí to nějak zvláště řešit. Problém nastává, pokud rodiče dítě kryjí často. Při tomto typu záškoláctví hraje velkou roli postavení rodičů ke škole. Pokud rodiče mají nepřátelský vztah ke vzdělání, přijde jim tento postup omluv ve škole normální. Dále se může jednat o rodiče, kteří přikývnu na vše, co jejich dítě chce a nebo se může jednat o rodiče, kteří jsou závislí na pomoci svých dětí a potřebují je mít doma.

Třetí kategorií je záškoláctví, kdy žák klame svým rodičům. Dítě dokáže přesvědčit své rodiče o tom, že je mu tak špatně, že nemůže jít do školy. Tento druh záškoláctví se těžko rozlišuje od záškoláctví s vědomím rodičů. Rodič dítěti věří, že je nemocné a necítí se podveden. Rodiče si často neuvědomují, že s nimi dítě manipuluje.

Další kategorií záškoláctví jsou útky za školy, někdy je také označeno jako interní záškoláctví. Žák ráno přijde do školy, nechá si zapsat přítomnost, a pak někdy během dne opustí vyučování, ale jen málo kdy školní budovu. Žák chybí třeba na jednu či dvě vyučující hodiny a pak se zase vrátí do vyučování. Tato absence může být způsobená strachem z nějakého konkrétního předmětu nebo strachem z učitele. Ovšem nemusí to mít vůbec souvislost se vzdělávacím procesem, ale třeba s problémovým spolužákem. Žák se vyhýbá konkrétním předmětům, na který se jeho třída slučuje s jinou třídou, z důvodu šikanování jeho osoby.

Poslední kategorií je odmítání školy. Do tohoto záškoláctví spadají děti, které mají psychickou poruchu. Patří sem poruchy vycházející z problémů ve škole, třeba pocitu že učivo nezvládnou, strach ze šikany nebo školní fobie. V tomto případě rodiče žáka nijak

nepřesvědčí, že škola tak hrozná není a není důvod se jí bát. Tento typ záškoláctví je velmi těžké rozpoznat od pouhé lenosti dítěte, kterému se do školy nechce. Typické příznaky psychického odmítání školy jsou zvracení, průjem, různé bolesti a panický křik, když se je rodiče snaží dostat do školy násilím. Heyne a Rollings (2002) popsali čtyři způsoby, kterými se děti, které opravdu odmítají školu, liší od pravých záškoláků.

- Před rodiči své neomluvené hodiny nijak neskrývají
- Jejich nepřítomnost ve škole má obvykle delší charakter, jedná se o týdny až měsíce je spíše střednědobá
- Jejich ostatní chování, bývá většinou bez problémů (Ch. Kyriavou, 2005, s. 45, 46)

3.3.2 Příčiny záškoláctví

V této kapitole budou popsány příčiny záškoláctví. A bude to členění záškoláctví podle B. Šestákové, která rozdělila příčina na dvě hlavní skupiny vnější a vnitřní.

3.3.2.1 Vnější příčiny

Jedná se o příčiny záškoláctví ovlivněné rodinným prostředím. Dítě má v dospělém rodiči špatný vzor. Jeho rodiče mají často nezodpovědný postoj k životu. Jsou to takový dospělí, kteří projevují patologické rysy ve svém chování. Rodič také často používá nevhodný styl výchovy. Jedná se o autoritativní styl výchovy, kde je dítě trestáno i za malý prohřešek a jsou na něj kladeny velké nároky, ve všech směrech, a samozřejmě také i na školní práci. Proto dítě jednu z možností, jak utéct trestu, vidí v útěk ze školy. Druhým typem výchovy je liberální styl výchovy. Dítě nikdo nekontroluje a tak je pro něj snadné chodit za školu. Zvláštním případem jsou rodiny s nízkou sociální a kulturní úrovní. Zde většinou dítě chodí za školu kvůli posměchu od ostatních dětí. Protože děti jsou často zanedbané, nemají čisté oblečení, pomůcky a bývají i často špatně živené.

Další vnější příčina záškoláctví je vliv školního prostředí. Dítě může chodit za školu z důvodu špatného vztahu mezi ním a učitelem. Učitel děti špatně motivuje ke studiu, klade na ně příliš vysoké nároky, učí jednotvárně, nerozvíjí jejich přednosti, ale soustředí se jen na výsledky učiva. Další důvodem může být špatný vztah mezi žáky samotnými. Žák se obává šikany. Nebo se může jednat o špatný vztah mezi žákem a předmětem. Žák bere předmět jako nedůležitý a proto na něj nechodí.

Třetím zevní příčina záškoláctví je ovlivnění vrstevnickými skupinami. Žák, který do třídy nezapadl, nedaří se mu získat kamarády a nebo se cítí sociálně izolován, se často snaží přátelství svých spolužáků získávat chováním, které má podobu hrdinství. Takoví jedinci odmítají uznávat autority, jsou agresivní nebo vynechávají školu. Sami vyhledávají takové kolektivy, ve kterých si bude připadat silnější. Vliv tohoto kolektivu bývá často příčinou záškoláctví. (Bakošová, Z., 2008, s. 144)

3.3.2.2 Vnitřní příčiny

Vnitřní příčiny záškoláctví vyplývají z osobnosti žáka. Žák může být labilní, může mít snížený intelekt, sníženou schopnost adaptace na nové prostředí, emočně labilní, zvýšená agresivita. Všechny tyto osobnostní rysy mohou vést k hledání řešení jak se vyhnout nepříjemným situacím ve škole a často toto řešení najdou v záškoláctví. (Hroncová, J., 2010, s. 292-295)

Početné studie, které se zabývaly záškoláctvím, odhalily nejčastější důvody, které záškoláci uváděli jako omluvu pro své absence (Malcolm a kol., 1995; Reid, 1999)

- Hodiny byly nudné
- Práce v nich byla moc těžká
- Atmosféra ve škole byla příliš přísná
- Žáci měli problémy s učiteli
- Měli pocit, že je škola odmítá
- Škola se jim dostatečně nevěnovala
- Byli šikanováni
- Chtěli trávit čas s kamarády
- Nelíbili se jim učební osnovy ve škole (Kyriacou, Ch., 2005, s. 49)

3.3.3 Vliv vrstevnické skupiny na záškoláctví

V této kapitole se budu věnovat vlivu vrstevníků na záškoláctví. Popisuji zde vstup dětí do party a problémy s tím spojené.

Vrstevnická skupina je spolu s rodinou a školou, další důležitá složka pro utváření identity. Podle Erika Eriksona, si dospívající svou identitu tvoří za pomoci střetů s rodiči či jinými dospělými osobami. Hlavním pomocníkem při tomto hledání identity má být vrstevnická skupina, která se často na prahu dospělosti stává vlivnější skupinou než původní rodina. Děti začínají trávit více času v neformálních a formálních skupinách než ve své rodině. Tyto skupiny mají na děti vliv často mnohem větší než rodiče, učitelé nebo vychovatelé. Toto vrstevnické působení může mít jak pozitivní tak negativní dopad na utváření osobnosti. (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003, s. 81)

Pokud má mladiství intenzivní kontakt s vrstevnickou skupinou, většinou se stává, že přebírá její hodnoty za své. Pokud dítě vyrůstalo v bezproblémové rodině a během svého dospívání mu byly vštěpovány ušlechtilé hodnoty, bývá souznění s vrstevnickou skupinou pozitivní. Pokud dospívající vyrůstal v dysfunkční rodině, kde nebyly stanoveny jasná pravidla a rodičovský zájem o dítě nebyl dostačující, je pro něj vrstevnická skupina důležitější než vlastní rodina. Děti z těchto rodin nejsou vedeny ke kladným hodnotám života, proto je tu velké riziko, že se dítě zapojí do party se sklonem k rizikovému chování.

Vstup mladistvých do vrstevnické party bývá často stresující. Děti se bojí, aby ve skupině obstáli. Kvůli party jedinec často mění svůj styl oblékání, své líčení, svůj postoj k hudbě a často i postoj k záškoláctví či kouření. U dětí, které pocházejí z dysfunkčních rodin je tento nástup do party ještě více stresující. Jejich snaha někam se začlenit, někam patřit je tak velká, že jsou ochotní pro tento krok udělat cokoli. Často se stává, že pro vstup do party je třeba splnit nějaký úkol, který často bývá v rozporu se sociálními normami. (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003, s. 83)

Delikventní party nejčastěji vznikají z podskupin mládeže, která navštěvuje stejnou instituci (školu). Tyto skupiny mají svůj hodnotový žebříček a většinou se úplně vymknou běžným mechanismům sociální kontroly. Nejčastějším důvodem, který vede tyto party k porušování norem či zákonů, je nuda.

Pokud se dospívající začlení do party, jejímž znakem je nechut ke vzdělávání a pedagog je zde stavěn do role nepřítele, často je skupinou natolik ovlivněn, že i u něj dojde ke vzniku

rizikového chování, jako je například: šikana, užívání návykových látek nebo třeba záškoláctví. (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003, s. 84)

3.3.4 Prevence záškoláctví

Nejlepším způsobem jak bojovat proti záškoláctví není kázeňský postih, ale je to pravidelná a cílená prevence, která má za úkol tomuto negativnímu jevu předcházet. V této kapitole jsem popsala obecné pojetí prevence. A to hlavně jednotlivé typy prevencí. V dalších kapitolách o prevenci budu popisovat už konkrétní příklady oblastí, kde se prevence záškoláctví skutečně děje. Jedná se hlavně o řešení prevence záškoláctví v rodině, ve škole a v organizování, volného času.

Slovo prevence je odvozené od latinského slova „praeventus“ a znamená to předcházení, ochranu před ohrožením.

Prevenci můžeme rozdělit na tři základní typy:

Primární prevence se zaměřuje hlavně na osoby, které ještě nedošly do styku s nějakým patologickým jevem nebo se skupinou osob, která by je do tohoto problému mohla zatáhnout. Primární prevence představuje také poskytování informací o těchto jevech. Tento typ prevence je především v rukou rodiny, školy, výchovné školní instituce nebo masmedií. Primární prevence by měla naučit žáky rozpoznat to špatné a vyhnout se tomu.

Dalším stupněm prevence je sekundární prevence. Sekundární prevence se zaměřuje na osoby nebo na skupiny osob, u kterých se dá předpokládat výskyt sociálně patologických jevů. Zaměřuje se také na ohrožené jedince. Snaží se zabránit osobám, které již za školu párkrát byli, aby se to neopakovalo, a aby se nestali chronickými záškoláky. Sekundární prevence patří do rukou psychologů nebo edukačních institucí.

Terciální prevence se zabývá zmírnění dopadů sociálně patologických jevů na postiženou osobu. Osoba se již potýká s nějakým patologickým jevem a terciální prevence se snaží, aby se osoba nedostávala do dalších problémů. Snaží se předcházet recidivám. Tento typ prevence je poskytován ve speciálních zařízeních pro ochrannou výchovu, ústavech výchovné péče nebo ve věznicích. (Hroncová, J., 2010, s. 99)

Prevenci můžeme dále rozlišit na prevenci specifickou a nespecifickou.

Specifická prevence se využívá u konkrétních sociálně patologických jevů (prevence šikany, drogové závislosti, záškoláctví nebo třeba gamblerství).

Nespecifická prevence se zaměřuje na osobnosti žáků a učí je odolávat okolním nežádoucím vlivům. Snaží se jim vštěpovat zdravý životní styl a ukazuje jim, jak má vypadat zdravý život. (Hroncová, J., 2010, s. 301)

3.3.4.1 Prevence záškoláctví ve školství

Škola se zaměřuje hlavně primární prevenci. Poskytuje osvětu k tomuto tématu. Také se snaží zabránit záškoláctví vlastní inovací. Pro omezení záškoláctví je potřebné vést podrobný systém, nejlépe elektronický (zapisování docházky). Vést elektronický docházkový systém je důležité pro přehlednost a také pro přístup rodičů žáků k těmto informacím. Tímto systémem můžeme předcházet pravému záškoláctví. Dále je důležité, aby škola seznámila žáky s tresty, které je mohou postihnout, pokud budou chodit za školu. Tyto tresty jsou vypsány ve školním řádě, se kterým jsou žáci seznámeni na začátku školního roku. Dále také škola vytváří motivační metody snižující zanedbání docházky. Škola by také měla o neomluvených hodinách žáka neprodleně informovat rodiče. Na záškoláctví mají vliv i vnější organizace, které spolupracují se školou. Tyto organizace pomáhají žákům vyplňovat jejich volný čas a vedou je ke správnému životnímu stylu. (Kyriacou, Ch., 2005, s. 53)

Škola vytváří různé preventivní programy, které jsou zaměřeny na primární prevenci. Vedou k prevenci vzniku sociálně patologických jevů. Mají přesně daný program, čeho chtějí dosáhnout, jak se toho chce dosáhnout a jaký má být výsledek. Programy obsahují informace, co se může stát, pokud budou chodit za školu. Příklad některých bodů: budu pozadu s učením, mohu dosáhnout špatných výsledků při závěrečných zkouškách, bude těžší navazovat a udržet si přátelství, mohu mít problémy s policií,...

Preventivní program také ukazuje žákům, k čemu může záškoláctvím až dojít. Pokud budou žáci chodit za školu, může dojít k jejich vyloučení ze školy. Může také dojít k trestnímu stíhání jejich rodičů. Toto se může stát při záškoláctví s vědomím rodičů. Pokud rodiče budou krýt velmi časté absence žáků, škola může začít podnikat kroky k jejich stíhání. (Ch. Kyriacou, 2005, s. 54)

Program také pracuje s negativním vztahem žáků ke škole. Žák často považuje předměty ve škole za nudné a takové, které mu do budoucího života nic nepřinášejí. Může mít problém s konkrétním učitelem, ale také s celou školou. Ve škole je stanoveno pravidlo, že ve vztahu učitel a žák je učitel považován za autoritu. To je u mnohých adolescentů problém a

toto postavení učitelů nerespektují a dochází ke konfliktům. V rámci programu je snaha více komunikovat s žáky a vytvářet výuku předmětů tak, aby žáky zaujala a aby začali vnímat získávání vzdělání jako důležitý proces pro budoucí život. Dále se snaží zhumanitnit vztah žáků a učitelů, aby už se nejednalo o tak autoritativní postoj. (Ch. Kyriacou, 2005, s. 55)

3.3.4.2 Prevence záškoláctví v rodině

V rodině se dítě dostává do sociálního kontaktu se členy jeho rodiny, jedná se o socializaci primární. Rodiče také rozvíjejí individuální schopnosti a dovednosti dítěte. Na tuto primární socializaci navazuje sekundární, která probíhá ve školním prostředí. Ve školním prostředí pak můžeme dobře pozorovat pozitivní i negativní vlivy rodinné socializace. Sledujeme jak je dítě komunikativní, jak se začleňuje do kolektivu a jak v něm umí pracovat, jaký má přístup k autoritám a povinnostem. Pro tento harmonický rozvoj je důležité se vyvarovat:

- netrestat dítě za jeho projevy individuality a za jeho aktivity a nepoužívat hrubých trestů
- nesmíme zanedbávat jeho potřeby jeho zájmy, nesrážet jeho zájem o nové věci
- nepřetěžovat dítě úkoly, které jsou nad jeho síly
- necitelně zasahovat do jeho činnosti

Rodiče by měli vést dítě pozitivním výchovným stylem. Tento styl vede k úplnému rozvoji dítěte k rozvoji jeho potenciálu a k rozvoji jeho osobnosti. Dítě by se mělo naučit stanovit si cíle, mělo by myslet na svou budoucnost a umět přebrat zodpovědnost za své činy. Pozitivní výchovný styl by měl vést dítě k ochotě pomáhat, solidaritě a vcítění se do problémů druhých. (Helus., Z., 2015, s205)

3.3.4.3 Volný čas jako prevence

Poslední podkapitolou kapitoly prevence záškoláctví je volný čas jako prevence. Tato kapitola úzce souvisí s předchozí. Pokud rodiče dobře naučí děti zacházet s volným časem, můžeme ho považovat jako prevenci.

Způsob jakým děti tráví volný čas je do jisté míry odrazem jejich rodičů. Pokud rodiče s dětmi podnikají nějaké volnočasové aktivity, dítě to bere jako normu a takové aktivity i v pozdějším věku vyhledává. Volnočasové aktivity se snaží dbát na primární prevenci.

Tato prevence se snaží vést děti ke zdravému životnímu, k osvojování pozitivního sociálního chování, k zachování individuality.

Děti si při činnosti během volného času mohou vyzkoušet nové dovednosti, mohou si rozšířit své zájmy, navazovat nové sociální kontakty. Dítě se také učí, jak se svým volným časem má nakládat.

Děti, které jsou nejnáchylnější ke vzniku sociálně patologických jevů, můžeme rozdělit do dvou skupin. Do první skupiny řadí děti, které nejeví žádný zájem o volnočasové aktivity. Do druhé skupiny jsou zařazeny děti, které sice navštěvují nějaké zájmové činnosti, ale navštěvování těchto akcí je na přání rodičů. Děti tyto činnosti nebaví a můžou vést ke vzniku rizikového chování. (B. Hájek, 2008, s. 192).

Aby mohly být volnočasové aktivity brány jako prevence sociálně patologických jevů, měly by budovat kvalitní sociální vazby a vzájemnou empatii, měly by učit toleranci a rozvíjet komunikační dovednosti. Dále by měly v dětech budovat sebevědomí a sebeúctu. Hlavním cílem této prevence, je naučit děti pracovat se svým volným časem. U dětí, které se neumí samy zabavit a nemají žádné koníčky, může dojít ke vzniku nějakého rizikového chování. (B. Hájek, 2008, s 195).

Přestože, systém prevence záškoláctví je na mnohých školách dobře propracován, nedaří se záškoláctví zcela vymýtit. Proto je nutné zvolit správné postupy při řešení jednotlivých případů záškoláctví.

3.3.5 Řešení záškoláctví

Řešení záškoláctví je poslední kapitolou týkající se záškoláctví. Je zde popsáno, jak by se mělo záškoláctví řešit. Tato problematika už byla zmíněna v kapitole řešení záškoláctví ve školním řádu.

Při řešení záškoláctví je nezbytné včas objevit příčinu tohoto jevu. Včasné řešení toho jevu je důležité pro budoucí vývoj této situace. Je potřeba k tomuto problému přistupovat individuálně, a zjistit pravý důvod záškoláctví dítěte. Je důležité, abychom rozpoznali, zda jde o záškoláctví nebo odmítání školy. Učitel by se žáky, kteří chodí za školu, měl mluvit přátelsky, neměl by je soudit. Měl by jim být oporou při řešení jejich problémů. Pokud žák projeví zájem o pomoc a chtěl by napravit své chování, učitel mu má ukázat cestu, jak by své chování mohl zlepšovat.

Záškoláctvím by se mělo zabývat více odborníků než jen třídní učitel, který zpravidla na tento problém narazí jako první, protože sleduje povinnou docházku a kontroluje omluvenky žáků. Na řešení toho problému se může podílet výchovný poradce, sociální pedagog, speciální pedagog, psycholog, pediatr nebo i policie. Je to z důvodu toho, že každý s odborníků, má na tuto problematiku jiný pohled. U záškoláků je důležité, aby pochopili, co se může stát, pokud budou chodit za školu, aby uměli nést vinu za své chyby a aby byli vedeni k zodpovědnosti za své chování. Po zjištění příčin záškoláctví by měla škola pomoci žákovy se s problémem vyrovnat. Řešení problémů by neměly doprovázet tresty ani fyzické ani psychické, protože tento přístup většinou záškoláctví jen utužuje. Cílem by měl být návrat dítěte do školy a nabídnutí mu pomoci, pokud by se v jeho životě vyskytly pro něj neřešitelné kritické skutečnosti. (Mitscherlingová, V. 2014. s. 60,61,62)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (v dohodě se Sdružením praktických lékařů pro děti a dorost) vydalo Metodický pokyn č. j. 10 194/2002 – 14 k problematice uvolňování a omlouvání žáků z vyučování a prevenci záškoláctví. Průběh řešení záškoláctví se odvíjí od počtu neomluvených hodin. Kontrolu těchto hodin má na starosti třídní učitel. Škola může požadovat po žáku, který chybí déle jak tři dny ve škole, z důvodu nemoci, potvrzení od lékaře. Pokud se jedná o problémového žáka může ho požadovat i pro kratší nepřítomnost. Pokud žák toto potvrzení není ochoten poskytnout, může být do školy pozván jeho zákonný zástupce. Pokud ani on nemá žádné potvrzení o nepřítomnosti žáka například potvrzení o zaplacení poplatku za klinické vyšetření nebo předložení kopie části zdravotní dokumentace. Je škola povinná posoudit daný případ a vydat k němu příslušné rozhodnutí. Posoudí důvody nepřítomnosti žáka, které uvádí jeho zákonný zástupce, četnost nepřítomnosti žáka, počet zameškaných hodin žáka, kontrolu zda se absence neopakují pouze v konkrétních předmětech.

Pokud zákonný zástupce neprojeví ochotu tento problém řešit a neomluvené absence žáka přesáhnou více jak 25 vyučovacích hodin zašle ředitel školy oznámení o tomto problému na obecní úřad s rozšířenou působností.

Pokud rodiče neprojevují zájem o péči o dítě a dítě je evidentně zanedbané má škola povinnost tuto okolnost nahlásit OSPOD. (MŠMT. Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách)

3.3.5.1 Legislativy k řešení záškoláctví

K nejdůležitějším dokumentům k problematice záškoláctví můžeme zařadit *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon)* ze dne 24. 9. 2004. Tento zákon pojednává o školní docházce, stanovuje práva a povinnosti fyzickým a právnickým osobám, které se nějak začleňují do vzdělávacího procesu.

Dalším dokumentem, který řeší problematiku záškoláctví je *Metodický pokyn Ministerstva školství, mládež a tělovýchovy č. j. 10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví*. Oba dva tyto dokumenty se uplatňují při řešení problémů záškoláctví.

Školský zákon stanovuje mimo jiné, také povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců.

Povinnosti žáků a studentů:

- pravidelně navštěvovat školu či školské zařízení a řádně se vzdělávat
- dodržovat školní řád školy
- plnit instrukce pedagogických pracovníků škol a školských zařízení
- předkládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem
- informovat školu či školské zařízení o změně svého zdravotního stavu

Nejzákladnější a první normou pro děti a studenty je školní řád. Tento řád vydává ředitel školy a jsou zde shrnuty povinnosti a práva dětí, studentů, zákonných zástupců a pedagogických pracovníků. Na začátku školního roku jsou s těmito právy a povinnostmi všichni seznámeni. Tento řád je uložen na takovém místě, aby byl v případě potřeby vždy snadno nalezen. (Střední průmyslová škola polytechnická – školní řád)

3.4 Empirický výzkum

Poslední kapitolu teoretické část věnuji stručnému popisu empirického výzkumu, který budu provádět na středních školách a následně analyzovat v empirické části práce.

Výzkum můžeme chápat jako teoretické a praktické počínání s cílem nalézt odpovědi na výzkumné otázky. U sociálního výzkumu hledáme odpovědi na výzkumné otázky, které souvisí se vztahem mezi lidským jednáním a sociálními strukturami. Výzkumy můžeme provádět pomocí dotazníkového šetření, videozáznamem, testem, rozhovorem. Pro získávání dat využíváme dva výzkumy kvantitativní a kvalitativní. (Disman, M. 2002. s13)

Kvalitativní výzkum má subjektivní charakter a cílem je porozumění lidem v přirozeném prostředí. Při tomto výzkumu se začíná vstupem do terénu a až pak se sepisuje teoretická část. V průběhu výzkumu se shromažďuje velké množství dat, díky kterým se stanovují hypotézy. Počet zkoumaných osob je zde nízký (žák, třída). Jako metoda výzkumu se zde používá dlouhodobí terénní výzkum a pozorování bez zásahu do děje. Výsledky výzkumu jsou subjektivní. Výsledky vyhodnocuje badatel ze svého dlouhodobého pozorování (Baum, D. 2014. s22)

Kvantitativní výzkum má objektivní charakter a jeho cílem je získání objektivních důkazů a ověření teorie. Tento výzkum začíná sepisováním teorie k danému tématu, stanovení hypotéz a až po té se přechází na výzkum. Počet osob zapojených do výzkumů je velký a je brán z široké veřejnosti. Jako metoda výzkumu je zde brán dotazník, test, experiment. Výsledky jsou zpracovány počítačově, statisticky. (Baum, D. 2014. s23)

4 Empirická část

4.1 Záměr průzkumu

Záměrem průzkumu bylo zjistit motivaci žáků k záškoláctví jako součást procesu utváření identity žáka střední školy. Průzkum se postupně zabýval jednotlivými dílčími cíli. Položky dotazníkového šetření byly rovnoměrně rozděleny a věnovány každému z dílčích cílů.

4.2 Metodika průzkumu

Pro tuto bakalářskou práci byla použita kvantitativní metoda průzkumu. Ke sběru dat, byl vypracován anonymní dotazník s 18 položkami. Všechny položky měly uzavřený charakter a byla možná pouze jedna odpověď. Pro větší objektivitu výzkumu byly v dotazníku zařazeny projektivní otázky. Data byla následně statisticky zpracována a vyjádřena v podobě tabulek a grafů. Dotazník je součástí přílohy. (Příloha č. 1)

4.3 Pilotní průzkum, předvýzkum a terénní průzkumu

Pilotní průzkum jsem provedla s žákem Střední průmyslové školy polytechnické ve Zlíně. Vedla jsem s ním rozhovor na téma záškoláctví a ptala jsem se na otázky, které jsem chtěla uvést do dotazníkového šetření. Podle jeho odpovědí jsem sestavila otázky s odpověďmi. Mezi standartní otázky jsem zařadila také projektivní otázky, z důvodu choulostivého tématu a obav z nepravdivých odpovědí respondentů. Poté jsme provedla předvýzkum v jeho třídě (2. ročník). Podle jejich odpovědí, jsme provedla ještě pár drobných úprav a rozeslala jsme dotazník všem studentům střední školy. Dotazníkové šetření bylo provedeno v termínu od 26. 3. do 6.4. Na této škole studuje 740 studentů a dotazníkového šetření se zúčastnilo 105.

4.4 Základní výzkumné otázky

- Jaké motivy mají žáci k tomu, aby chodili za školu?
- Jaké představy mají žáci o tom, co dělají záškoláci za školou?
- Jaký pohled, postoj mají žáci na záškoláky?
- Co žákům záškoláctví stěžuje a co naopak ulehčuje?

4.5 Analýza dat

Analýzu dat z dotazníku, jsem provedla pomocí dvou metod. První metodou jsem k jednotlivým otázkám vytvořila tabulky četností a grafické znázornění s jednoduchým komentářem pro přehlednost odpovědí. Jednotlivé otázky v dotazníku jsem rozdělila do čtyř skupin podle základních výzkumných otázek.

Připravené tabulky četností jsem pak použila pro výpočty očekávaných četností a určení pravdivosti hypotéz pomocí chí-kvadrátu, kterým se budu zabývat v druhé části vyhodnocení dotazníku.

4.5.1 Tabulky četností a grafické vyhodnocení

Jaké motivy mají žáci k tomu, aby chodili za školu?

Otázka č. 1

Do školy:

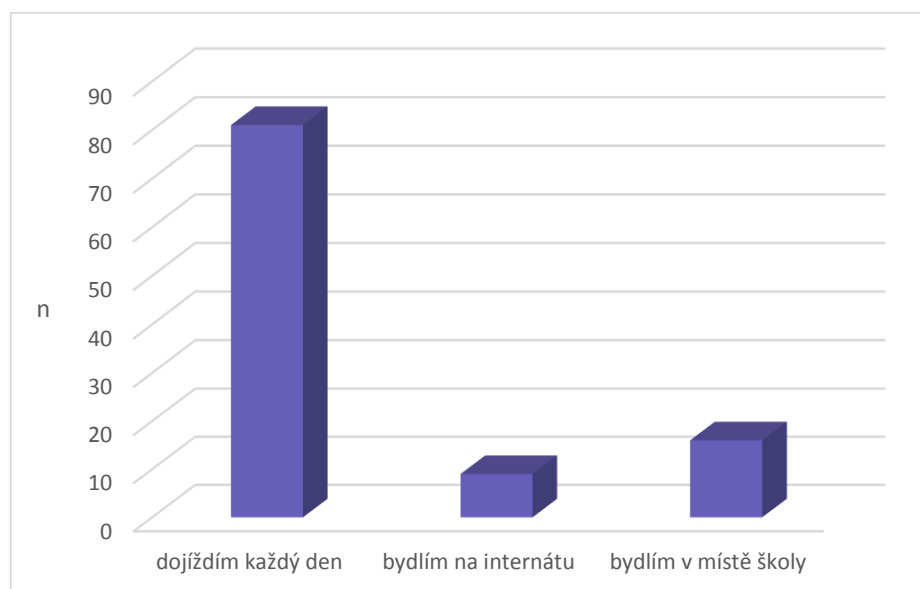
- a) dojíždím každý den z okolní vesnice nebo nedalekého města
- b) jsem ubytován na internátu
- c) bydlím v místě školy, do školy chodím pěšky

Cílem této položky bylo zjistit, zda respondenti do školy dojíždí každý den, bydlí na internátu nebo mají školu v místě bydliště.

Tabulka 1: Dostupnost školy

Tabulka četností	
Odpověď	n
dojíždím každý den	81
bydlím na internátu	9
bydlím v místě školy	16
celkem	106

Graf 1: Dostupnost školy

Touto položkou jsem zjistila, že nejvíce respondentů dojíždí do své školy každý den. Tato otázka bude dále použita pro výpočet testu dobré shody chí-kvadrát.

Otázka č. 2

Proč jste si vybrali tuto školu:

- a) myslel (a) jsem si, že mě bude bavit
- b) vybrali mi ji rodiče
- c) přijímala bez přijímacích zkoušek
- d) byla mi doporučena starším kamarádem
- e) je zde předpoklad dobrého uplatnění na trhu práce

Cílem této položky je zjistit z jakého důvodu si respondenti zvolili tuto školu ke svému studiu.

Tabulka 2: výběr školy

Tabulka četností	
Odpověď	n
bude mě bavit	41
vybrali mi ji rodiče	11
přijímali bez přijímaček	1
kamarád mi ji doporučil	6
dobré uplatnění	47
celkem	106

Graf 2: Výběr školy

Z vyhodnocených dat vyplývá, že respondenti si vybírali tuto školu podle toho, zda je studium na škole bude bavit a také podle toho jaké budou mít možnosti uplatnění po

skončení studia. Naopak nejmenší počet respondentů odpovědělo, že by si vybírali školou podle toho, zda k přijetí bude povinnost splnit přijímací zkoušky.

Otázka č. 3

Co si myslíte, že spojuje vrstevníky ve třídě do skupin:

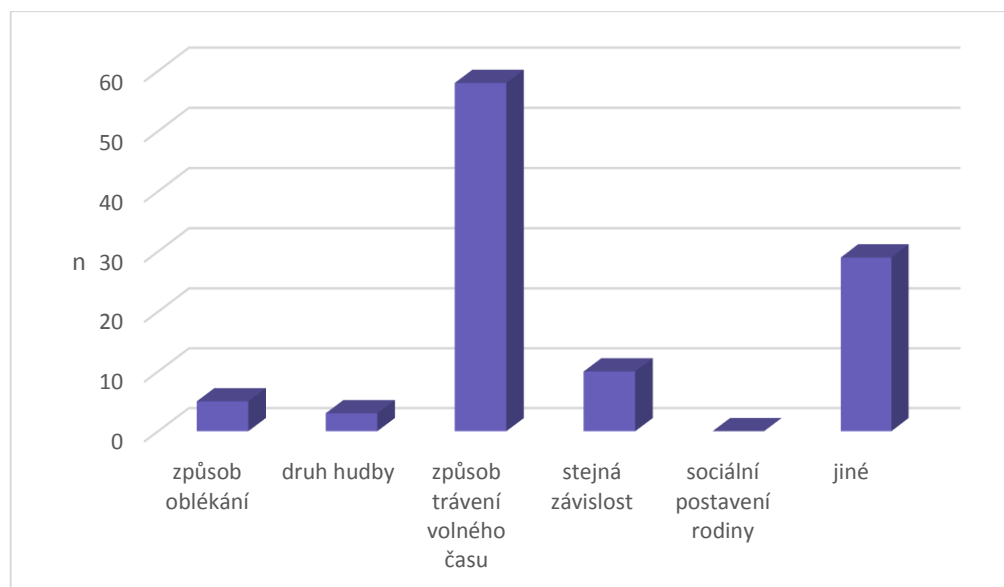
- a) způsob oblékání
- b) druh hudby
- c) způsob trávení volného času
- d) stejná závislost
- e) sociální postavení rodiny
- f) jiné

Cílem této položky je zjistit co si respondenti myslí, že jejich spolužáky ve třídě, spojuje do skupin.

Tabulka 3: Co spojuje vrstevníky do skupin

Tabulka četností	
Odpověď	n
způsob oblékání	5
druh hudby	3
způsob trávení volného času	58
stejná závislost	10
sociální postavení rodiny	0
jiné	29
celkem	105

Graf 3: Co spojuje vrstevníky do skupin

Z dat jednoznačně vyplynulo, že respondenti za nejdůležitější faktor, který spojuje vrstevníky do skupin, považují trávení volného času. Zajímavé zjištění také je, že nikdo z respondentů nepovažuje sociální postavení rodiny za důležitý faktor, který spojuje žáky do skupin. Můžeme se domnívat, že studenti, kteří chodí za školu, mohou mít stejné koníčky.

Otázka č. 8

Co podle Vás motivuje žáky k záškoláctví

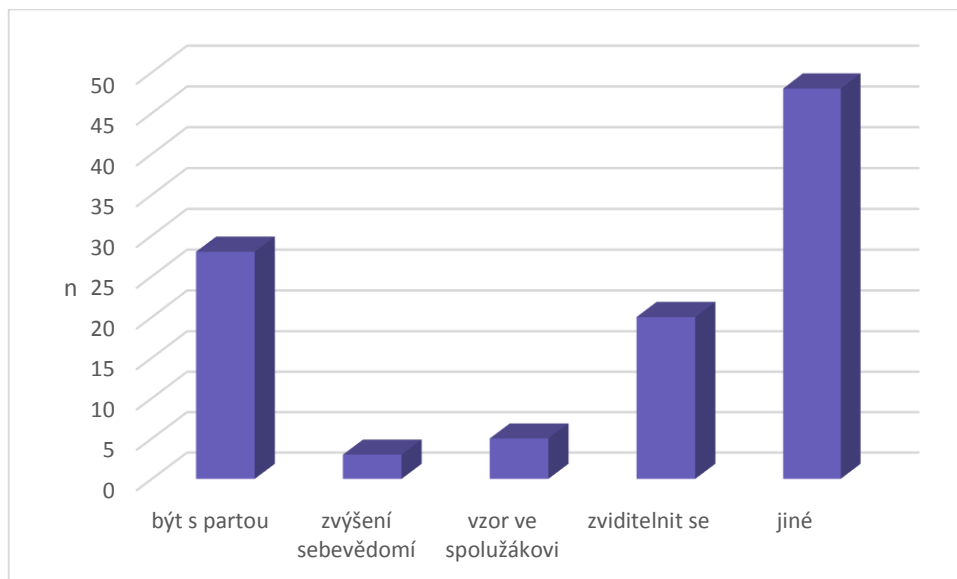
- a) touha začlenit se do skupiny, být s partou
- b) posílení vlastního sebevědomí
- c) napodobení vzoru, některého ze spolužáků
- d) zviditelnit se, získat obdiv spolužáků
- e) jiné

Cílem této otázky je zjistit, co motivuje žáky k tomu, aby šli žáci za školu

Tabulka 4: Motivy k záškoláctví

Tabulka četností	
Odpověď	n
být s partou	28
zvýšení sebevědomí	3
vzor ve spolužákovi	5
zviditelnit se	20
jiné	48
celkem	104

Graf 4: Motivy k záškoláctví

Na tuto otázku nejvíce respondentů odpovídalo na odpověď jiné. Tato odpověď byla v dotazníku zařazena na základě předvýzkumu a pilotního průzkumu, kde na tuto odpověď

odpovídalo pouze minimum dotázaných. Na základě odpovědí v terénním průzkumu jsem zjistila, že tato možnost odpovědi neměla být do této otázky zařazena. Ale i přes to můžeme z odpovědi vyčíst, že alespoň jedna čtvrtina dotázaných respondentů by brala jako motiv k záškoláctví být s partou.

Otázka č. 9

Co by bylo motivem pro Vás, abyste šel za školu:

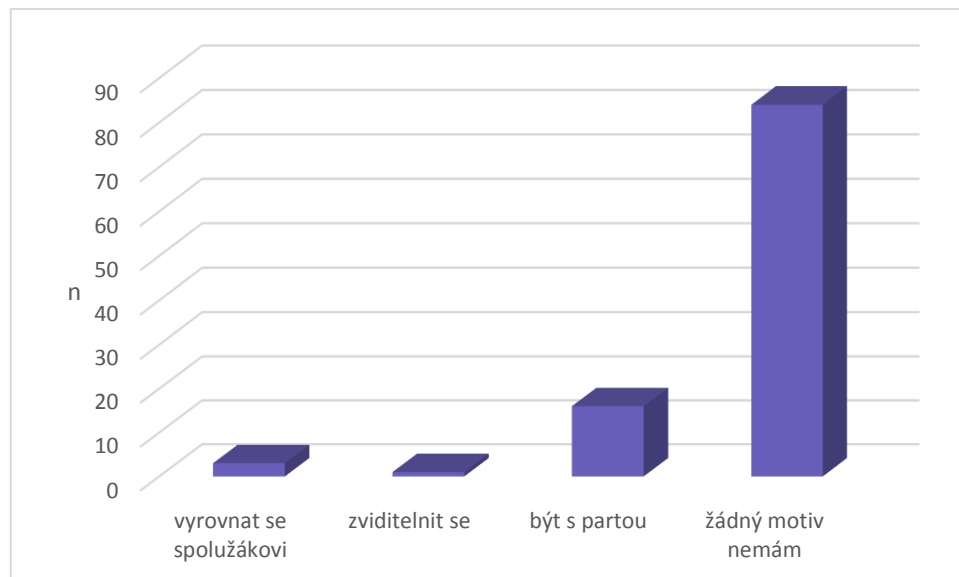
- a) vyrovnat se spolužákovi, který za školu chodí
- b) touha zviditelnit se, získat obdiv spolužáků
- c) začlenit se do skupiny, být s partou
- d) žádný motiv nemám

Cílem této položky je zjistit motivy respondentů k záškoláctví.

Tabulka 5: Vaše motivy k záškoláctví

Tabulka četností	
Odpověď	n
vyrovnat se spolužákovi	3
zviditelnit se	1
být s partou	16
žádný motiv nemám	84
celkem	104

Graf 5: Vaše motivy k záškoláctví

Z vyhodnocených dat jsem zjistil, že respondenti odpovídající na otázku nemají žádný motiv k tomu, aby šli za školu. Přesto, že 84 respondentů odpovědělo, že nemají žádný motiv k tomu jít za školu v poslední otázce, ve které jsem se ptala, zda by respondenti šli někdy za školu, mi odpovědělo 44 respondentů, že ano. Proto se můžeme domnívat, že

respondenti neodpovídali na tuto otázku podle pravdy. Musím připustit, že tento nesoulad mohl být způsoben nevhodně vybranými možnostmi odpovědí.

Otázka č. 10

Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny záškoláctví

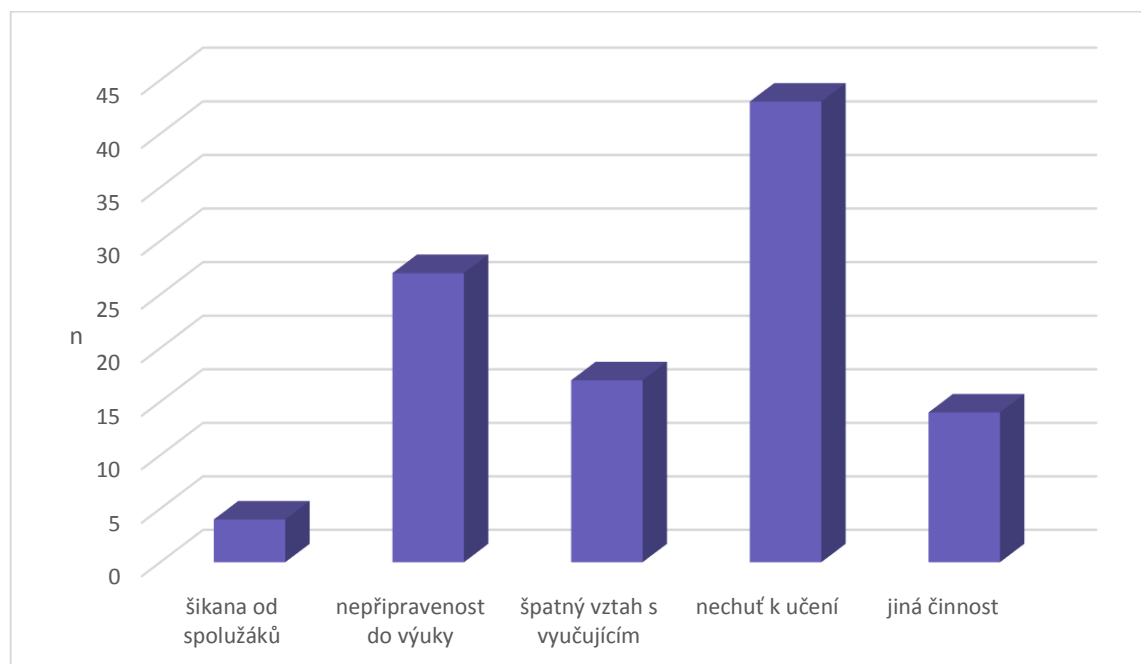
- a) šikana od spolužáků
- b) nepřipravenost do výuky
- c) špatný vztah s pedagogem
- d) nechť k učení
- e) jiná činnost, která se časově shoduje s výukou

Cílem této položky je zjistit, jaké mohou být nejčastější příčiny k záškoláctví.

Tabulka 6: Příčiny záškoláctví

Tabulka četností	
Odpověď	n
šikana od spolužáků	4
nepřipravenost do výuky	27
špatný vztah s vyučujícím	17
nechť k učení	43
jiná činnost	14
celkem	105

Graf 6: Příčiny záškoláctví

Mezi nejčastější příčinu k záškoláctví označili respondenti nechuť k učení. Druhou nejčastější příčinou byla nepřipravenost do výuky. Naopak nejméně respondentů označilo jako důvod jít za školu šikanu od spolužáků. Můžeme se tedy domnívat, že žáci, kteří mají nechuť k učení, mohou být motivováni k tomu, aby šli za školu.

Jaké představy mají žáci o tom, co dělají záškoláci za školou?

Otázka č. 4

Myslíte, že žáci nejčastěji:

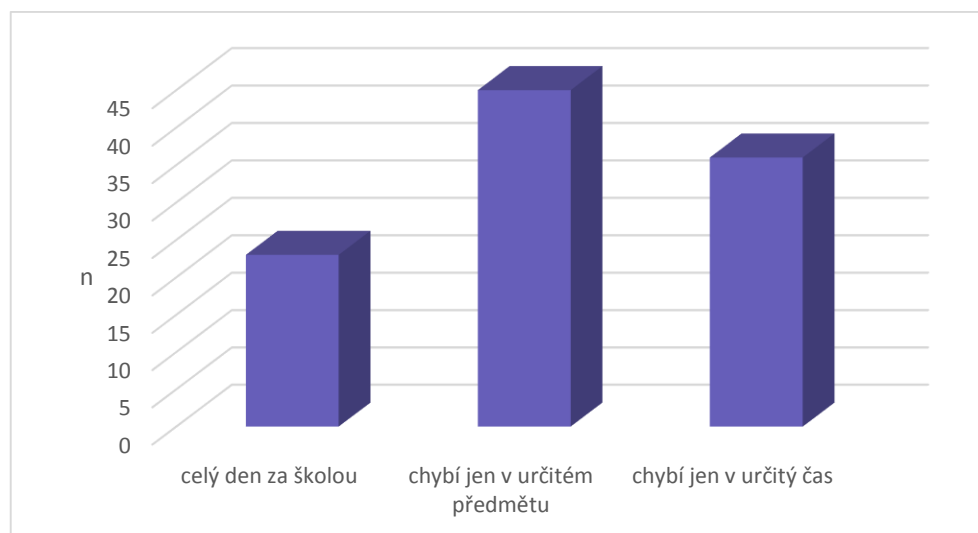
- a) chodí za školu na celý den
- b) chybí jen v určitém předmětu, chodí za školu jen na určitý předmět
- c) chodí za školu jen v určitý čas (ranní hodiny, odpolední vyučování)

Předpokládaným cílem této položky je zjistit z jakého důvodu chodí žáci za školu, zda chodí za školu celý den, jen na určitý předmět nebo chybí pouze na ranní a odpolední vyučování.

Tabulka 7: Důvody záškoláctví

Tabulka četností	
Odpověď	n
celý den za školou	23
chybí jen v určitém předmětu	45
chybí jen v určitý čas	36
celkem	104

Graf 7: Důvody záškoláctví

Žáci si myslí, že jako nejčastější důvod pro to jít za školu je jen jeden konkrétní předmět. Druhou nejčastější odpovědí je, že žáci chybí jen v určitý čas. Můžeme tedy předpokládat, že žáci, kteří odpověděli za b, mají problém s určitým předmětem.

Otázka č. 6

Co si myslíte, že žáci za školou dělají:

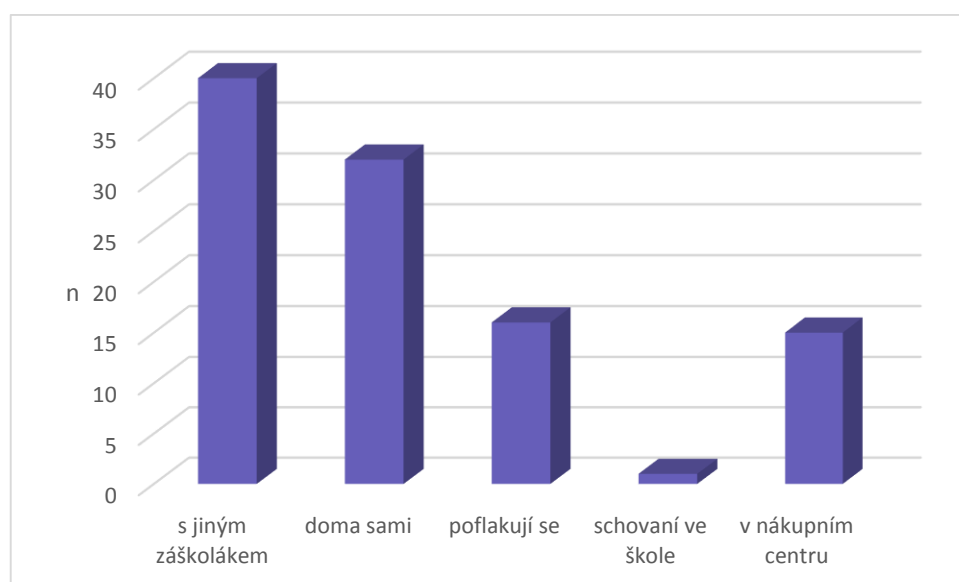
- a) tráví čas s nějakým jiným záškolákem
- b) jsou sami doma
- c) potloukají se bez cíle po ulici
- d) schovávají se ve školní budově
- e) obchází nákupní centra

Předpokládaným cílem této položky v dotazníkovém šetření je zjistit co si respondenti myslí, že žáci za školou dělají.

Tabulka 8: Činnost za školou

Tabulka četností	
Odpověď	n
s jiným záškolákem	40
doma sami	32
poflakují se	16
schovaní ve škole	1
v nákupním centru	15
celkem	104

Graf 8: Činnost za školou

Z odpovědí vyplývá, že si respondenti si nejčastěji myslí, že záškoláci stráví čas za školou s jiným spolužákem. Druhou nejčastější odpovědí je, že si respondenti myslí, že jsou záškoláci doma. Naopak pouze jeden respondent si myslí, že záškoláci se schovávají někde ve školní budově.

Otázka č. 7

Jak byste strávili čas za školou vy:

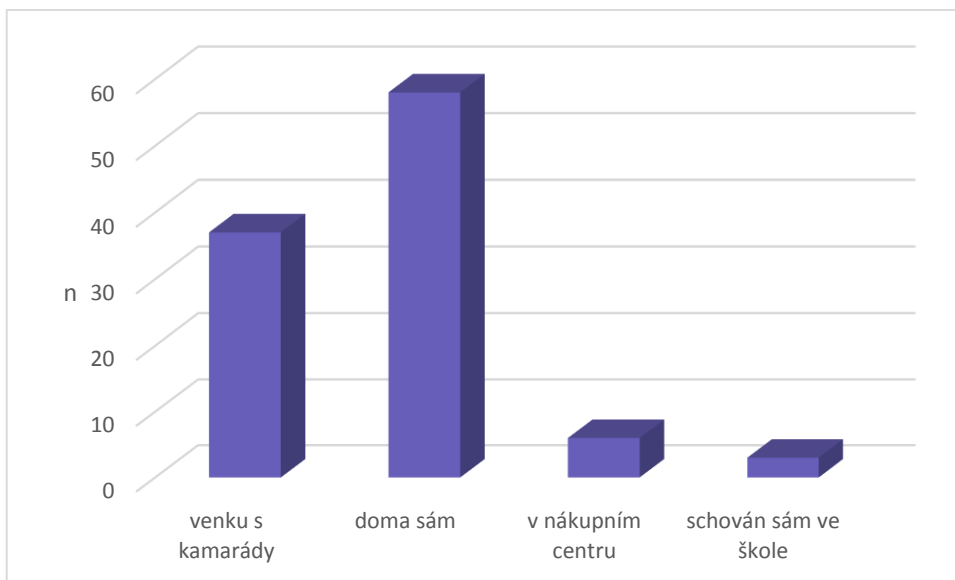
- a) venku s kamarády
- b) doma sám
- c) v nákupním centru
- d) schován sám ve škole

Cílem této položky je zjistit, jak by za školou trávili čas přímo dotazovaní respondenti. Je to kontrolní otázka k otázce číslo šest.

Tabulka 9: Vaše činnost za školou

Tabulka četností	
Odpověď	n
venku s kamarády	38
doma sám	57
v nákupním centru	6
schován sám ve škole	3
celkem	104

Graf 9: Vaše činnost za školou

Zjistili jsme, že respondenti odpovídali nejčastěji, že by čas za školou trávili sami doma,

a nebo venku s kamarády. Výsledky jsou tedy srovnatelné s otázkou číslo šest. Takže tyto odpovědi můžeme považovat za relevantní. Respondenti i přesto, že se jedná o dost osobní otázku, odpovídali podle pravdy.

Jaký pohled, postoj mají žáci na záškoláky?

Otázka č. 5

Myslíte, že žáci za školou:

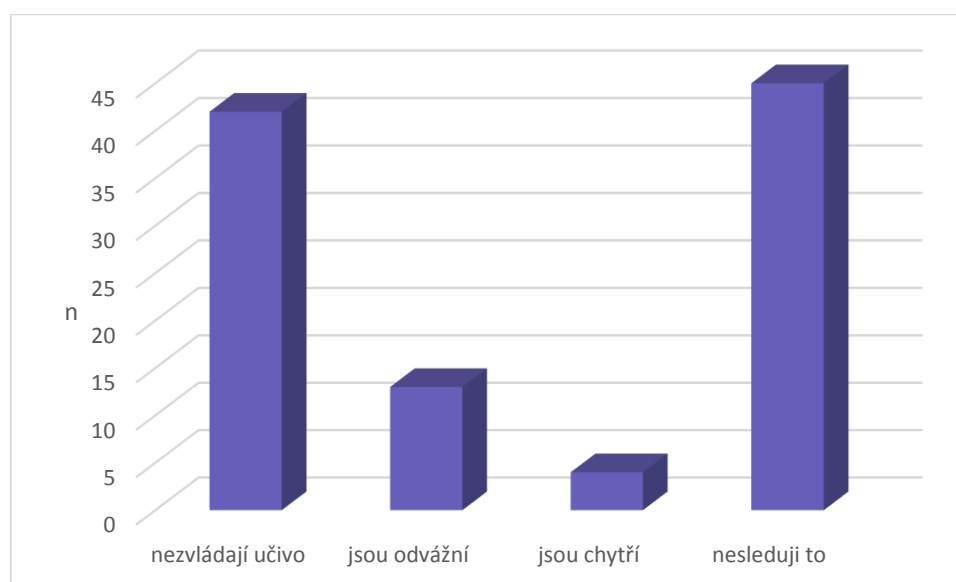
- a) nezvládají školu, nezvládají učivo
- b) jsou odvážní, nebojí se postihu
- c) nemusí chodit do školy, jsou chytrí a zvládají učivo
- d) nesledují to

Cílem této položky je zjistit co si žáci myslí o záškolácích.

Tabulka 10: Názor na záškoláky

Tabulka četností	
Odpověď	n
nezvládají učivo	42
jsou odvážní	13
jsou chytrí	4
nesledují to	45
celkem	104

Graf 10: Názor na záškoláky

Výsledkem této položky je zjištění, že menší polovina respondentů si myslí, že žáci za školou nezvládají učivo a druhá menší polovina odpověděla, že je tyto skutečnosti nezajímají. Respondenti si myslí, že žáci, kteří chodí za školu, jsou pomalejší v učivu.

Otázka č. 13

Jak si myslíte, že se žáci za školou cítí:

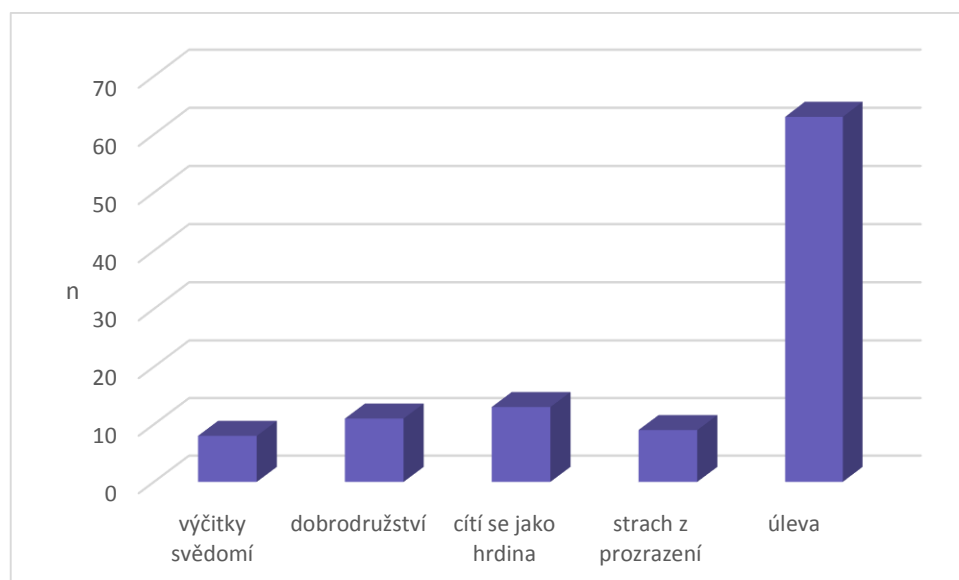
- a) mají výčitky svědomí
- b) je to pro ně dobrodružství
- c) cítí se jako hrdina
- d) pociťuje strach z prozrazení
- e) cítí úlevu, že se vyhnuli něčemu, čeho se ve škole obávají

Předpokládaným cílem této položky je zjistit jak si respondenti myslí, že se žáci za školou cítí.

Tabulka 11: Pocity záškoláků

Tabulka četností	
Odpověď	n
výčitky svědomí	8
dobrodružství	11
cítí se jako hrdina	13
strach z prozrazení	9
úleva	63
celkem	104

Graf 11: Pocity záškoláků

Více jak polovina respondentů odpověděla, že záškoláci pocítují za školou úlevu, že se vyhnuli něčemu, čeho se obávají. Toto tvrzení nám ukazuje, že záškoláctví může být podloženo strachem nebo obavou ze školy a povinností v ní.

Otázka č. 18

Šli byste někdy za školu

a) ano

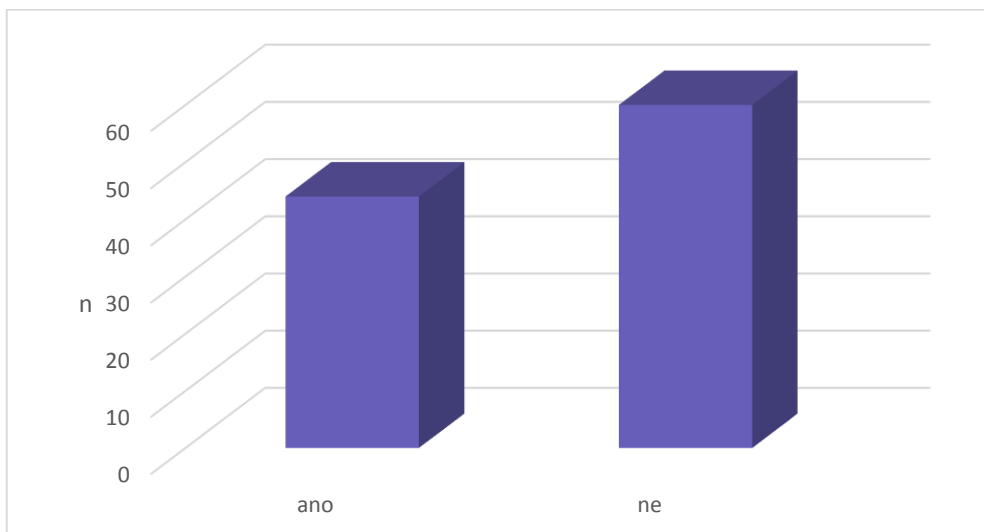
b) ne

Cílem této otázky je zjistit zda by respondenti šli někdy za školu.

Tabulka 12: Šli byste někdy za školu

Tabulka četností	
Odpověď	n
ano	44
ne	60
celkem	104

Graf 12: Šli byste někdy za školu

Z odpovědí nám vyplynulo, že 44 respondentů by šlo za školu a 60 by nešlo za školu. Tato otázka, bude v další části vyhodnocení dotazníku, brána jako pomocná pro určení testu dobré schody chí-kvadrát.

Co žákům záškoláctví stěžuje a co naopak ulehčuje?

Otázka č. 11

Čeho si myslíte, že se záškoláci obávají:

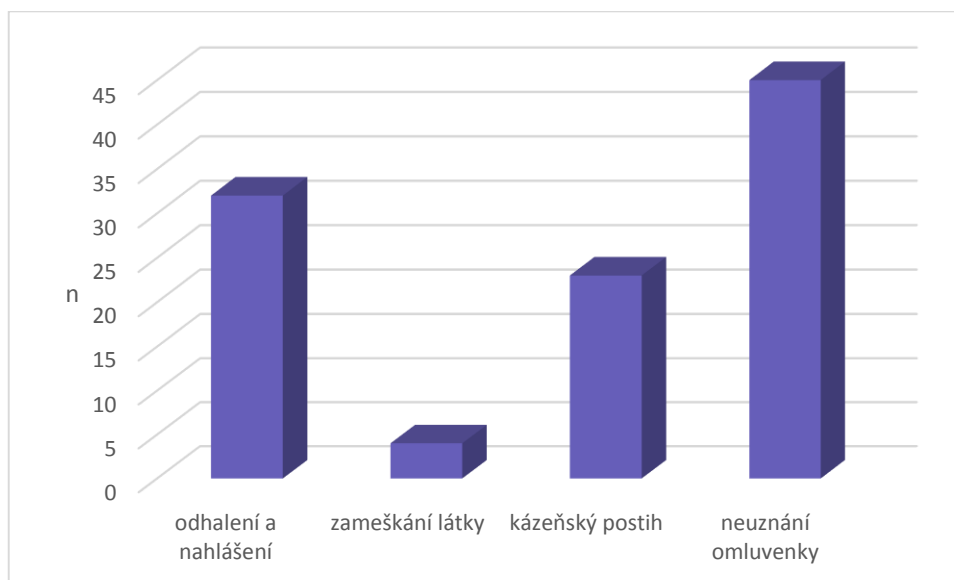
- a) že je uvidí někdo známí a nahlásí to rodičům nebo ve škole
- b) že zameškají látku
- c) že budou mít ve škole kázeňský postih
- d) že jim učitel neuzná omluvenku (bude chtít potvrzení od lékaře)

Cílem této položky je zjistit, čeho se podle respondentů mají záškoláci obávat.

Tabulka 13: Obavy záškoláků

Tabulka četností	
Odpověď	n
odhalení a nahlášení	32
zameškání látky	4
kázeňský postih	23
neuznání omluvenky	45
celkem	104

Graf 13: Obavy záškoláků

Podle respondentů by se měli záškoláci nejvíce obávat toho, že jim třídní učitel neuzná omluvenku, tuto odpověď vybrala skoro polovina dotazovaných žáků. Jako druhou

nejčastější obavu záškoláků označili respondenti to, že záškoláky někdo odhalí a nahlásí ve škole. Můžeme teda říci, že kontrola omluvenek stěžuje záškolákům záškoláctví.

Otázka č. 12

Čeho byste se jako záškolák nejvíce obával vy:

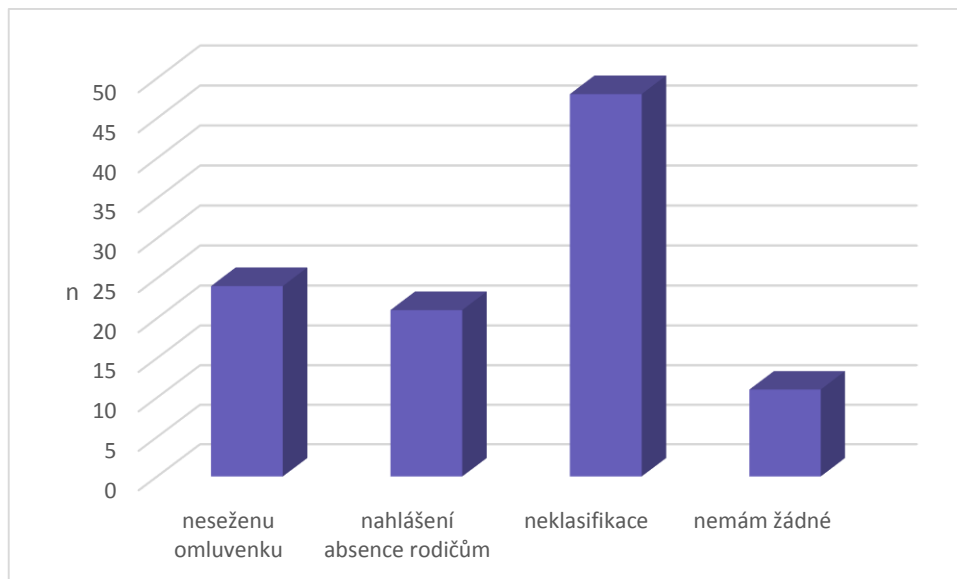
- a) že neseženu na absenci důvěryhodnou omluvenku
- b) že škola nahlásí moji nepřítomnost rodičům
- c) že překročím povolenou absenci v některém předmětu a nebudu klasifikován
- d) neobával bych se ničeho

Cílem této otázky je zjistit obavu respondentů ze záškoláctví.

Tabulka 14: Vaše obavy ze záškoláctví

Tabulka četností	
Odpověď	n
neseženu omluvenku	24
nahlášení absence rodičům	21
neklasifikace	48
nemám žádné	11
celkem	104

Graf 14: Vaše obavy ze záškoláctví

Dotazovaní respondenti se nejvíce obávají toho, že z důvodu záškoláctví nebudou klasifikováni. Druhými dvěma nejčastějšími odpověďmi jsou, obavy z toho, že neseženou omluvenku a nebo, že dojde k tomu, že škola nahlásí absence rodičům. Stejně jako u předešlé otázky nám vyšlo, že kontrola školy stěžuje záškolákům záškoláctví.

Otázka č. 14

Myslíte, že je vaše škola benevolentní k omlouvání absencí (požaduje potvrzení od lékaře, stačí omluvenka od rodičů)

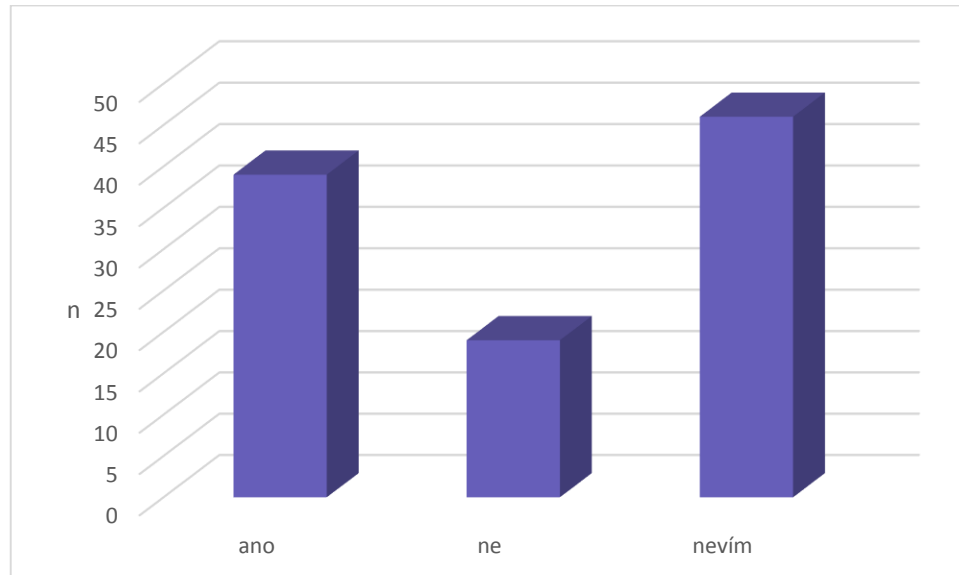
- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Cílem této položky je zjistit, zda si respondenti myslí, že jejich škola je benevolentní k omlouvání absencí.

Tabulka 15: Benevolentnost školy

Tabulka četností	
Odpověď	n
ano	39
ne	19
nevím	46
celkem	104

Graf 15 Benevolentnost školy

Menší polovina respondentů nemá názor na to, zda je jejich škola přísná k omlouvání či nikoli. Podle předešlých odpovědí můžeme říci, že respondenti se obávají postihu školy, za záškoláctví. Ovšem v otázce číslo 15 nám vyplývá, že nejčastějším důvodem pro

omlouvání jsou rodinné důvody. Tudiž žáci mají respekt ze školy, ale školu považují za benevolentní.

Otázka č. 15

Jaké jsou podle Vás nejčastější omluvy pro absenci:

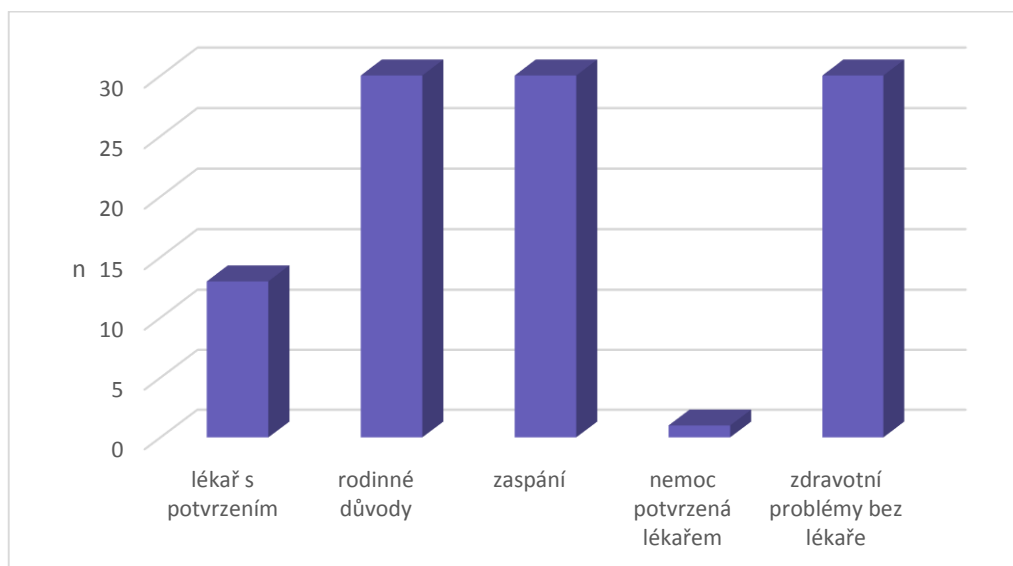
- a) návštěva lékaře s potvrzením od lékaře
- b) rodinné důvody
- c) zaspání
- d) nemoc potvrzená lékařem
- e) zdravotní obtíže bez potvrzení od lékaře

Úkolem této otázky je zjistit jaké jsou podle respondentů nejčastější omluvy pro absenci.

Tabulka 16: Omluvy absencí

Tabulka četností	
Odpověď	n
lékař s potvrzením	13
rodinné důvody	30
zaspání	30
nemoc potvrzená lékařem	1
zdravotní problémy bez lékaře	30
celkem	104

Graf 16: Omluvy absencí

S výsledků vyplývá, že respondenti se domnívají, že omluvenky s potvrzením lékaře nejsou potřebné. Naopak nejvíce respondentů odpovědělo, že jako důvod pro omluvu stačí uvést rodinné důvody, zaspání nebo zdravotní problém bez potvrzení lékaře.

Otázka č. 16

Znáte jaký je kázeňský postih za 10 neomluvených hodin

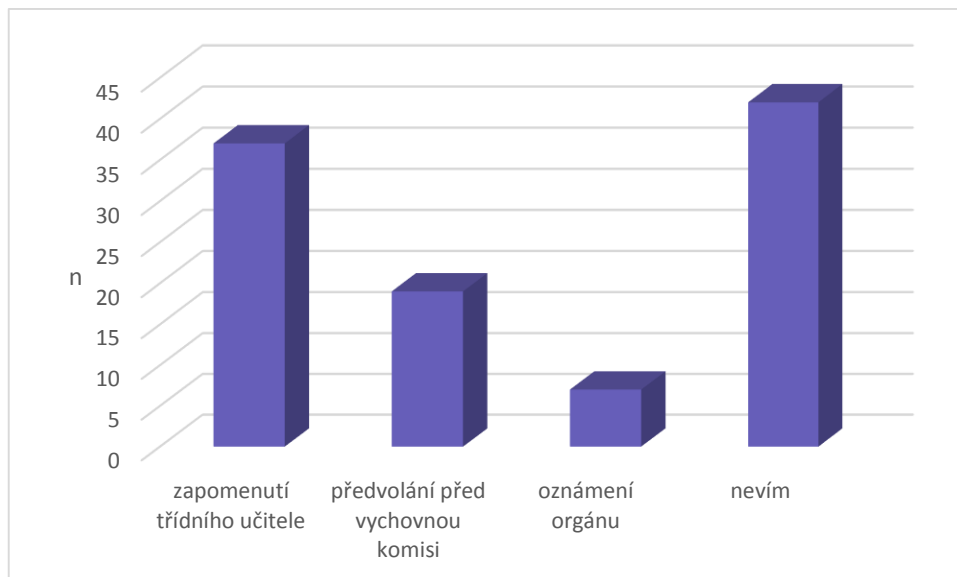
- a) napomenutí třídního učitele
- b) předvolání před výchovnou komisí svolanou ředitelem školy
- c) oznámení příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí
- d) nevím

Cílem této otázky je zjistit, znají znění školního řádu.

Tabulka 17: Znalost školního řádu

Tabulka četností	
Odpověď	n
zapomenutí třídního učitele	37
předvolání před výchovnou komisí	19
oznámení orgánu	7
nevím	42
celkem	105

Graf 17: Znalost školního řádu

Správná odpověď na tuto otázku je předvolání před výchovnou komisí svolanou ředitelem školy. Tuto odpověď zvolilo pouze 19 respondentů ze 104. Můžeme tedy říci, že respondenti neznají znění školního řádu. Dalo by se to však vyložit i tak, že dokud se jich tento problém netýká, nezajímají se o něj.

Otázka č. 17

Myslíte, že rodiče o záškoláctví svých dětí vědí a omlouvají jim absence:

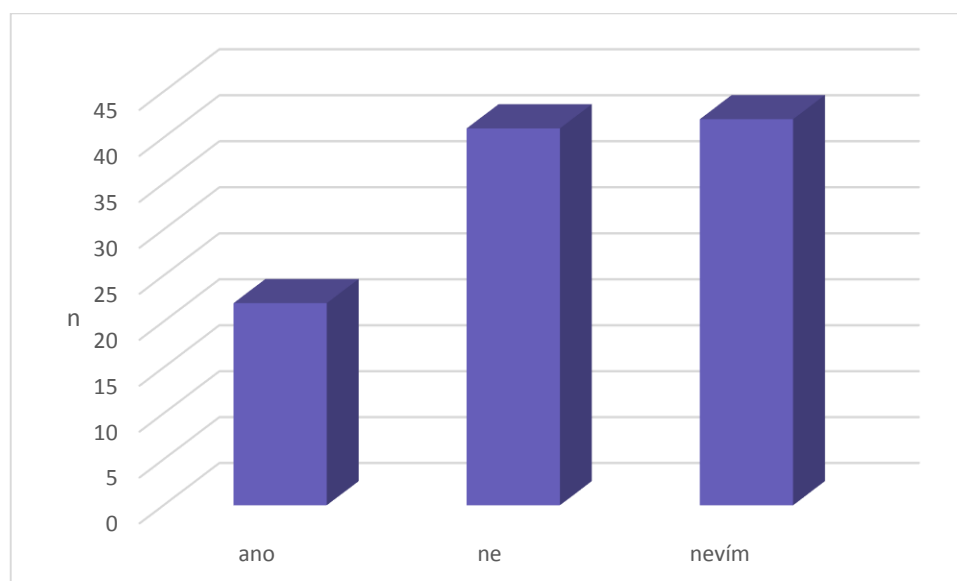
- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Cílem této otázky je zjistit zda jsou rodiče benevolentní k omlouvání absencí a píší žákům omluvenky.

Tabulka 18: Omlouvání záškoláctví rodiči

Tabulka četností	
Odpoověď	n
ano	22
ne	41
nevím	42
celkem	105

Graf 18: Omlouvání záškoláctví rodiči

Výsledkem této otázky je, že jedna polovina respondentů neví, zda žákům píší omluvenky rodiče. A druhá polovina respondentů si myslí, že rodiče nepíší záškolákům omluvenky. Z této otázky plyne, že respondenti si nemyslí, že by záškolákům psali omluvenky rodiče.

4.5.2 Test dobré schody chí-kvadrát

Pro tento způsob vyhodnocení jsem si vybrala pár stěžejních otázek z dotazníkového šetření a u nichž jsem potvrdila či vyvrátila stanovenou hypotézu.

Předpoklad:

Žáci, kteří do místa školy dojíždějí či docházejí, jsou více motivováni k záškoláctví.

Cíl:

Zjišťování závislosti mezi místem bydliště žáka a mírou jeho motivace k záškoláctví:

Hypotéza nulová:

Pozitivní motivace k záškoláctví není závislá na místě bydliště žáka.

Hypotéza alternativní:

Pozitivní motivace k záškoláctví je závislá na místě bydliště žáka.

Tabulka 19: Tabulka pozorovaných četností 1

Motivace k záškoláctví			
Bydliště	Ano	Ne	Celkem
dojíždí denně	34	45	79
bydlí v místě školy	5	11	16
bydlí na internátu	5	4	9
celkem	44	60	104

Tabulka 20: Tabulka očekávaných četností 1

Motivace k záškoláctví		
Bydliště	Ano	Ne
dojíždí denně	33,4231	45,5769
bydlí v místě školy	6,76923	9,23077
bydlí na internátu	3,80769	5,19231

Signifikance chí-kvadrát testu vypočítaná v MS Excel: 0,480486

Závěr:

Vypočítaná signifikance chí-kvadrát testu je vyšší než hladina statistické významnosti 0,05. Z uvedeného důvodu není možné zamítnout nulovou hypotézu. Z uvedeného důvodu se proto nepodařilo prokázat statisticky významný vztah mezi uvedenými proměnnými a

proto není možné říci, že místo bydliště žáka může jako příležitost ovlivňovat jeho motivaci k záškoláctví.

Předpoklad:

Žáci, kteří si představují pobyt s vrstevníky, jako způsob trávení času za školou jsou více motivováni k záškoláctví.

Cíl:

Zjištění závislosti mezi představami o způsobu trávení volného času za školou a motivací k záškoláctví

Hypotéza nulová:

Pozitivní motivace k záškoláctví není závislá na představách o způsobu trávení času za školou:

Hypotéza alternativní:

Pozitivní motivace k záškoláctví je závislá na představě o způsobu trávení času za školou:

Tabulka 21: Tabulka pozorovaných četností 2

Motivace k záškoláctví			
Představy	Ano	Ne	Celkem
sám doma	30	27	57
sám ve škole	0	4	4
sám v nákupním centru	0	6	6
s ostatními venku	14	24	38
celkem	44	61	105

Tabulka 22: Tabulka očekávaných četností 2

Motivace k záškoláctví		
Představy	Ano	Ne
sám doma	23,88571	33,11429
sám ve škole	1,67619	2,32381
sám v nákupním centru	2,514286	3,485714
s ostatními venku	15,92381	22,07619

Signifikance chí-kvadrát testu vypočítaná v MS Excel: 0,016126877

Závěr:

Vypočítaná signifikance chí-kvadrát testu je nižší než hladina statistické významnosti 0,05. Z uvedeného důvodu je možné zamítnout nulovou hypotézu. Z uvedeného důvodu se proto

podářilo prokázat statisticky významný vztah mezi uvedenými proměnnými a proto je možné formulovat závěr, že představa o pobytu za školou jako trávení času s vrstevníky pozitivně motivuje k záškoláctví.

5 Shrnutí výsledků

Jaké motivy mají žáci k tomu, aby chodili za školu?

Z dotazníkového šetření nám vyplývá, že respondenti jako nejčastější motiv k záškoláctví spojují s učením. Buď to, že mají tzv. nechuť k učení a do školy se jim nechce nebo mají pocit, že jsou do výuky nedostatečně připraveni a obávají se špatného výsledku. Dalším silným motivem se jeví touha trávit čas s jiným vrstevníkem. Prolíná se to více otázkami a způsob trávení volného času, touha začlenit se a být s partou se zdá být velkým motivem.

Jaké představy mají žáci o tom, co dělají záškoláci za školou?

Žáci si myslí, že záškoláci nejčastěji za školou jsou, s jiným záškolákem, případně jsou sami doma. Tuto odpověď jsem si ověřovala pomocí projektivních otázek. Z dotazníkového šetření také vyplynulo to, že žáci za školu chodí jen na určitý předmět, což by odpovídalo tomu, že žák není připraven na výuku určitého předmětu. A taky to potvrzuje to, že nejde sám, ale s nějakým stejně nepřipraveným spolužákem.

Jaký pohled, postoj mají žáci na záškoláky?

Z odpovědí nám vyplývá, že dotazovaní respondenti si myslí, že záškoláci jsou nejčastěji ti studenti, kteří nezvládají učivo. Dále jsem se ptala, jak si myslí, že se záškoláci za školou cítí. Zde, možná přesvědčivě, vybrali, že nejčastějším pocitem záškoláků je úleva, že se vyhnuli něčemu, čeho se obávají. Může to být strach ze špatné známky, ale může se za tím skrývat i obava z konfliktu s jiným spolužákem nebo pedagogem. I když šikanu jako důvod k záškoláctví označilo jen velmi málo dotázaných.

Čeho se záškoláci obávají, co žákům záškoláctví stěžuje a co naopak ulehčuje?

Respondenti se nejčastěji obávají toho, že jim třídní učitel neuzná omluvenku, a že budou díky záškoláctví neklasifikováni. Oproti tomu, respondenti uvádějí, že nejčastějším důvodem pro omluvu je zaspání, rodinné důvody nebo zdravotní problémy bez potvrzení lékaře. Z výsledků můžeme říci, že žáci mají respekt z omlouvání hodin, ale zároveň uvádí, že jako nejčastější omluvenka postačí uvést rodinné důvody. To by poukazovalo nato, že rodiče svým dětem omlouvají případné záškoláctví omluvenkami z rodinných důvodů.

6 Závěr

Práci jsem si rozdělila na dvě části na empirickou a teoretickou. V teoretické části jsme se zabývala popisem středního vzdělání, a jak je na střední škole řešeno záškoláctví v rámci jejich školních řádů. Také zde popisují adolescenty, co by nejvíce zastoupenou skupinu na středních školách. Největší část tvoří rozbor záškoláctví. Poslední podkapitolkou teoretické části věnuji teorii sociálního výzkumu.

V empirické části jsem prováděla dotazníkové šetření. Šetření jsem provedla pouze na jedné střední škole a to na Střední škole polytechnické ve Zlíně. Vyhodnocení jsme provedla dvojím způsobem. V první části jsem ke každé otázce vytvořila tabulku četností a grafické znázornění. Otázkami jsem zjišťovala odpovědi na základní výzkumné otázky, které mám uvedeny v úvodu empirické části mé práce. Jednotlivé položky, jsem rozdělila do čtyř skupin podle, výzkumných otázek. Ke každé z položek jsme napsala stručný závěr. Vyhodnocení jsme provedla dvojím způsobem. Některé tabulky četnosti jsem pak použila v druhé části, kde jsme si stanovila hypotézy a pomocí testu dobré schody chí-kvadrát jsem je ověřovala. Ze dvou stanovených hypotéz se jednu podařilo potvrdit. A to hypotézu, že žáci, kteří tráví čas za školou se svými kamarády, jsou více motivováni k záškoláctví.

Dotazníkové šetření jsem byla nucena provádět v době, kdy z důvodů nařízení vlády studenti již několik měsíců nechodili do školy, proto možná mnozí nebrali problém záškoláctví jako aktuální a nevrátilo se mi mnoho odpovědí. Lze také předpokládat, že úkol navíc, jako je vyplnění dotazníků, udělá spíše snaživý a pilný žák, než typický záškolák. Nelze však vyloučit ani to, že si dotazníku všimne a vyplní ho právě záškolák a to spíše ten, který chodí za školu ze strachu nebo z obavy z něčeho. Takový, který záškoláctvím řeší nějaký svůj osobní problém. Možná právě on uvidí pozitivně, že se problémem záškoláctví zabývá i někdo druhý.

Mladý člověk je ovlivňován prostředím, ve kterém žije. Pokud se stane součástí určité sociální skupiny, často to zanechá stopy na jeho charakterových vlastnostech na utváření jeho názorů a postojů. Chtěla bych proto přispět k tomu, aby se ve školách, třídách či na internátech, vytvářeli jen takové sociální skupiny, které by měly kladný a pozitivní vliv na formování identity každého jedince.

7 Literatura:

Knižní zdroje:

- BAKOŠOVÁ, Z. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2008. 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3
- BAUM, Datlef. *Výzkumné metody v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2014. ISBN 978-80-7464-390-3.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.
- HÁJEK, Bedřich. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1
- HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9816-5
- HRONCOVÁ, Jolana a Blahoslav KRAUS. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-080-1
- KROFTOVÁ, Andrea a Oldřich MATOUŠEK. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X
- KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7435-080-1
- MIOVSKÝ, Michal. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydán. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-7422-392-1
- MITSCHERLINGOVÁ, Věra. *Analýza záškoláctví v regionu Ústí nad Labem z hlediska sociálně pedagogického*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jitka Lorenzová.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- NIELSEN, SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4042-3
- ŘEHÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 978-80-200-1679-9.

Online zdroje:

MŠMT. Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách [online]. [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/33233/>

Národní ústav pro vzdělání. Střední vzdělání [online]. [cit. 2021-01-21]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/stredni-vzdelavani>

Střední průmyslová škola Otrokovice. Školní řád [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.spsotrokovice.cz/skolni-rad>

Střední průmyslová škola polytechnická Zlín. Školní řád [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://www.spspzlin.cz/skolni-rad_2020-tisk.pdf

8 Seznam tabulek

Tabulka 1: Dostupnost školy	32
Tabulka 2: výběr školy	33
Tabulka 3: Co spojuje vrstevníky do skupin	35
Tabulka 8: Motivy k záškoláctví	37
Tabulka 9: Vaše motivy k záškoláctví	39
Tabulka 10: Příčiny záškoláctví	41
Tabulka 4: Důvody záškoláctví	43
Tabulka 6: Činnost za školou	44
Tabulka 7: Vaše činnost za školou	46
Tabulka 5: Názor na záškoláky	48
Tabulka 13: Pocity záškoláků	49
Tabulka 18: Šli byste někdy za školu	51
Tabulka 11: Obavy záškoláků	52
Tabulka 12: Vaše obavy ze záškoláctví	54
Tabulka 14: Benevolentnost školy	55
Tabulka 15: Omluvy absencí	57
Tabulka 16: Znalost školního řádu	58
Tabulka 17: Omlouvání záškoláctví rodiči	59
Tabulka 19: Tabulka pozorovaných četností 1	60
Tabulka 20: Tabulka očekávaných četností 1	60
Tabulka 21: Tabulka pozorovaných četností 2	62
Tabulka 22: Tabulka očekávaných četností 2	62

9 Seznam grafů

Graf 1: Dostupnost školy	32
Graf 2: Výběr školy	33
Graf 3: Co spojuje vrstevníky do skupin	35
Graf 8: Motivy k záškoláctví	37
Graf 9: Vaše motivy k záškoláctví.....	39
Graf 10: Příčiny záškoláctví	41
Graf 4: Důvody záškoláctví	43
Graf 6: Činnost za školou	44
Graf 7: Vaše činnost za školou	46
Graf 5: Názor na záškoláky	48
Graf 13: Pocity záškoláků.....	49
Graf 18: Šli byste někdy za školu	51
Graf 11: Obavy záškoláků	52
Graf 12: Vaše obavy ze záškoláctví.....	54
Graf 14 Benevolentnost školy.....	55
Graf 15: Omluvy absencí	57
Graf 16: Znalost školního řádu	58
Graf 17: Omlouvání záškoláctví rodiči.....	59

10 Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník	71
---------------------------	----

Příloha 1: Dotazník

Dobrý den,

Ráda bych Vás touto cestou požádal o vyplnění krátkého anonymního dotazníku. Jeho cílem je odhalit příčiny a motivace záškoláctví mezi studenty středních škol. Zjištěná data budou využita v rámci bakalářské práce. Mnohokrát děkuji za Váš čas!

1. Do školy

- a) dojíždím každý den z okolní vesnice nebo nedalekého města
- b) jsem ubytován na internátu
- c) bydlím v Otrokovicích, do školy chodím pěšky

2. Proč jste si vybrali tuto školu

- a) myslel(a) jsem si, že mě bude bavit
- b) vybrali mi ji rodiče
- c) přijímala bez přijímacích zkoušek
- d) byla mi doporučena starším kamarádem
- e) je zde předpoklad dobrého uplatnění na trhu práce

3. Co si myslíte, že spojuje žáky ve třídě do skupin:

- a) způsob oblékání
- b) druh hudby
- c) způsob trávení volného času
- d) stejná závislost
- e) sociální postavení rodiny
- f) jiné

4. Myslíte, že žáci nejčastěji:

- a) chodí za školu na celý den
- b) chybí jen v určitém předmětu, chodí za školu jen na určitý předmět
- c) chodí za školu jen v určitý čas (ranní hodiny, odpolední vyučování)

5. Myslíte, že žáci za školou jsou 3

- a) nezvládají školu, nezvládají učivo
- b) jsou odvážní a nebojí se postihu
- c) nemusí chodit do školy, jsou chytří a zvládají učivo
- d) nesledují to

6. Co si myslíte, že žáci za školou dělají 2

- a) tráví čas s nějakým jiným záškolákem
- b) jsou sami doma
- c) potloukají se bez cíle po ulici
- d) schovávají se ve školní budově
- e) obchází nákupní centra

7. Jak byste strávili čas za školou vy 2

- a.) venku s kamarády
- b.) doma sám
- c.) v nákupním centru
- d.) schován sám ve školní budově

8. Co podle Vás motivuje žáky k záškoláctví 1

- a) touha začlenit se do skupiny být s partou
- b) posílení vlastního sebevědomí
- c) napodobení vzoru některého ze spolužáků
- d) zviditelnit se, získat obdiv spolužáků
- e.) jiné

9. Co by bylo motivem pro Vás, abyste šel za školu 1

- a) vyrovnat se spolužákovi, který za školu chodí
- b) touha zviditelnit se, získat obdiv spolužáků
- c) začlenit se do skupiny být s partou
- d) žádný motiv nemám

10. Jaké jsou podle vás nejčastější příčiny záškoláctví 2

- a) šikana od spolužáků
- b) nepřipravenost do výuky
- c) špatný vztah s pedagogem
- d) nechut' k učení
- e) jiná činnost, která se časově shoduje s výukou

11. Čeho si myslíte, že se záškoláci obávají: 4

- a) že je uvidí někdo známí a nahlásí to rodičům nebo ve škole
- b) že zameškají látku
- c) že budou mít ve škole kázeňský postih
- d) že jim učitel neuzná omluvenku (bude chtít potvrzení od doktora)

12. Čeho byste se jako záškolák nejvíce obával vy 4

- a) že neseženu na absenci důvěryhodnou omluvenku
- b) že škola nahlásí moji nepřítomnost rodičům
- c) že překročím povolenou absenci v některém předmětu a nebudu klasifikován
- d) neobával bych se ničeho

13. Jak si myslíte, že se žáci za školou cítí 3

- a.) mají výčitky svědomí
- b.) je to pro ně dobrodružství
- c.) cítí se jako hrdina
- d.) pociťují strach z prozrazení
- e) cítí úlevu, že se vyhnuli něčemu, čeho se ve škole obávají

14. Myslíte, že je vaše škola benevolentní k omlouvání absencí (požaduje potvrzení od lékaře, stačí omluvenka od rodičů) 4

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

15. Jaké jsou podle Vás nejčastější omluvy pro absence: 4

- a) návštěva lékaře s potvrzením od lékaře
- b) rodinné důvody
- c) zaspání
- d) nemoc potvrzená lékařem
- e) zdravotní potíže bez potvrzení od lékaře

16. Znáte jaký je kázeňský postih za 10 neomluvených hodin 4

- a) napomenutí třídního učitele
- b) předvolání před výchovnou komisí svolanou ředitelem školy
- c) oznámení příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí
- d) nevím

17. Myslíte, že rodiče o záškoláctví svých dětí vědí, a omlouvají jim absence: 4

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

18. Šli byste někdy za školu 3

- a.) ano
- b) ne